

Juridiska institutionen
Handelshögskolan, Göteborgs Universitet
Uppsats för tillämpade studier 20 p
Ht 2006

Ansvarsförhållanden vid auktion

Författare:
Peter Bengtén
Handledare:
Christina Ramberg

1 Inledning.....	2
1.1 Bakgrund.....	2
1.2 Syfte.....	2
1.3 Avgränsning.....	3
2 Auktionen	4
2.1 Vad är en auktion?.....	4
2.1.1 Auktion och offentligt anbudsförfarande.....	5
2.2 Varianter av auktion	6
2.3 Så fungerar traditionell auktion och Internetauktion.....	7
2.3.1 Traditionell auktion.....	7
2.3.2 Internetauktion.....	7
2.4 Hur sluts avtal på auktion?.....	8
2.5 Sammanfattning.....	9
3 Avtal och rättskällor	11
3.1 Avtalsförhållanden vid auktion	11
3.1.1 Typ av uppdragsavtal.....	11
3.1.2 Avtalet mellan köpare och auktionsförrättare	12
3.1.3 Speciellt för Internetauktionen	12
3.2 Rättskällor	12
3.3 Sammanfattning.....	13
4 Mellanmannens ansvar vid auktion.....	14
4.1 Rättigheter och skyldigheter mellan säljare och auktionsförrättare	14
4.1.1 Kort om kommission och kommissionslagen.....	14
4.1.2 Auktionsförrättarens skyldigheter.....	15
4.1.3 Auktionsförrättarens överträdelse.....	17
4.1.4 Auktionsförrättarens rättigheter.....	21
4.2 Ansvar mellan auktionsförrättare och köpare.....	22
4.2.1 Distans- och hemförsäljningslagen.....	22
4.2.2 Konsumentköplagen.....	23
4.2.3 Förpliktelser i det yttre förhållandet	23
4.4 Förhållandet mellan säljaren och köparen	27
4.5 Sammanfattning.....	28
5 Egna reflektioner.....	30
5.1 "Bilauktions-fallet"	30
5.1.1 Rättens resonemang	30
5.1.2 Hur borde det se ut?	31
5.1.3 "Uppdrag granskning"	31
5.1.4 Säljarens synvinkel	32
5.2 Tydliga bud	33
5.3 Distans- och hemförsäljningslagens betydelse för Internetauktioner.....	33
6 Källförteckning	35
6.1 Litteraturförteckning.....	35
6.2 Tidskrifter.....	35
6.3 Lagar	35
6.4 Webbssidor	35
6.5 Praxis	35
6.6 Övrigt.....	36

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Sveriges och även världens äldsta auktionsverk grundades i Stockholm 1674 av överståthållare Claes Rålamb.¹ På de auktioner som Stockholms Auktionsverk anordnade såldes mest livsförnödenheter i form av bland annat spannmål och vin. Stadens fattigare invånare kunde sälja en del av sina tillgångar. Nuförtiden är det inte bara spannmål som säljs på auktioner utan man kan köpa allt. Utvecklingen har skett gradvis från att man främst använt auktionen för att sälja livsförnödenheter till att även sälja lyxvaror.

IT-utvecklingen har gjort att auktionen är mer lättillgänglig än vad den någonsin tidigare har varit. Idag kan man på några minuter logga in på en auktionssite och sedan vara mitt uppe i en budgivning. Den ökade tillgängligheten har i sin tur breddat utbudet ytterligare. Man kan köpa allt från bilar, tv-apparater, böcker till chips som ser ut som sköldpaddor.

Ett av skälen till auktionens frammarsch på Internet är givetvis tillgängligheten. Det enda man behöver är en dator och en Internetuppkoppling. Dessutom har antalet siter som erbjuder auktioner ökat explosionsartat.

En av de största auktionsiterna idag är den amerikanska siten www.ebay.com som grundades 1995. E-bay är tillsammans med www.tradera.se och den brittiska auktionssiten www.qxl.se de största auktionssiterna i Sverige idag. Enligt marknadschefen på QXL finns det dagligen 30 miljoner objekt utlagda till budgivning på deras site.

Förutom att auktion på nätet är mer lättillgängligt, är det också mycket lättare att auktionera ut sin vara på nätet än vad det är att ta föremålet till ett auktionshus och genomföra en traditionell auktion. Trots detta finns den traditionella auktionen kvar. Idag används den traditionella auktionen företrädesvis för försäljning av lite dyrare föremål, som till exempel konst och bilar.

1.2 Syfte

Syftet med min uppsats är att skapa en generell bild av hur mellanmannens ansvar vid auktion ser ut och om detta ansvar borde ändras på något sätt. Jag kommer även att undersöka vilka konsekvenser det kan tänkas få i fall man är beredd att göra ändringar i mellanmannens ansvar och utreda de eventuella faror och möjligheter som är förknippade med en sådan ändring.

Först kommer jag att undersöka vad en auktion är och hur den definieras för att sedan gå in på vilka avtalsförhållanden som blir relevanta. Med utgångspunkt i avtalsförhållandena kommer sedan att undersökas vilka rättskällor som blir tillämpliga. Rättskällorna i sin tur kommer att visa hur ansvaret ser ut. Avslutningsvis kommer jag att välja ut några intressanta aspekter för närmre analys och egna reflektioner.

Ämnet är ganska utforskat. Det är också intressant eftersom auktionen har fått en ganska betydande plats i samhället idag.

¹ <http://www.auktionsverket.se/>

1.3 Avgränsning

I det här arbetet kommer jag att avgränsa mig till att undersöka ansvaret i ett kommissionärsförhållande. Jag kommer således inte att undersöka andra typer av mellanmän men jag kommer att illustrera den problematik som kan uppkomma vid bestämmandet av vilken typ av uppdrag det rör sig om. Vidare kommer jag att avgränsa mig till så kallad traditionell auktion och auktion på Internet. Jag har valt att inte titta närmare på till exempel exekutiv auktion eftersom den skiljer sig en hel del från de övriga två.

Vad gäller så kallade ”på-plats”-auktionsföretag har jag valt att avgränsa mig till endast Göteborgs auktionsverk (GA) och deras villkor för att illustrera hur auktionsföretag kan reglerar sina avtal gentemot säljare och köpare.

2 Auktionen

Innan man börjar utreda ansvaret för auktionsförrättaren vid auktion tycker jag det kan vara intressant att ta reda på vad som anses vara auktion. Det här kapitlet har ingen juridisk relevans för resten av uppsatsen men kapitlet kan öka förståelsen och ge en djupare inblick i auktionen som fenomen. I detta kapitel tänker jag beskriva hur auktioner går till, vad som krävs för att det ska vara en auktion och vad som karakteriserar en auktion.

2.1 Vad är en auktion?

Det finns ingen juridisk definition av ordet auktion. Därför väljer jag att titta på hur Wikipedia och Nationalencyklopedin (NE) definierar auktion. På Wikipedia² och i NE får man två olika formuleringar som inte ger någon klar och tydlig definition. Wikipedia definierar ordet som en ”budgivning under en begränsad tid där den som bjuder högst måste köpa varan”.³ NE i sin tur säger att auktion är en ”offentlig försäljning vid vilken spekulanterna efter hand avger allt högre bud och varan säljs till den högstbjudande”.⁴

Wikipedia säger vidare att den högstbjudande *måste* köpa varan fast NE nämner inget om att man skulle vara tvingad att köpa varan enbart för att man lagt det högsta budet. Har man rätt att ångra sig om man lagt det högsta budet? Om man har rätt att ångra sig, vilka konsekvenser får det?

NE beskriver auktion som en offentlig försäljning men enligt Wikipedia rör det sig enbart om en budgivning. Är det en auktion om endast speciellt inbjudna får vara med att buda eller måste försäljningen vara riktad till allmänheten?

En punkt som både Wikipedia och NE är överens om är att det rör sig om en budgivning. Det är just budgivningsprocessen som är starkast förknippat med auktion. Varken Wikipedia eller NE nämner att det skulle krävas någon form av mellanman för att det skulle röra sig om auktion. Detta kan verka konstigt eftersom många associerar auktion med att man deltar i en budgivning organiserad av en mellanman, oftast ett auktionshus.

Ingen definition ger ett klart och tydligt svar på vad som krävs för att en försäljning ska vara en auktion. Så vad är då en auktion?

Grundtanken med all former av försäljning, även auktionen, är att sälja med så stor vinst som möjligt. Däremot anser jag att prissättningen och vem som har prissättningsmakten skiljer sig åt om man jämför auktionen med den ”vanliga” marknaden. En producent/säljare på den ”vanliga” marknaden vet exakt hur mycket han har lagt på produktionskostnad för att producera en enhet av en viss vara. När varan ska säljas sätts priset så att produktionskostnaderna täcks. Dessutom läggs en marginal på priset beroende på hur stor efterfrågan är. Finns det många villiga köpare blir det ett högre pris och vice versa. Det är således producenten/säljaren som har den största delen av prissättningsmakten.

² <http://www.wikipedia.com>

³ Ibid.

⁴ <http://www.ne.se>

Säljer man samma vara på auktion så fungerar prissättningen på ett annat sätt. Istället för att producenten/säljaren ha den största makten är det vid auktion de potentiella köparna som har den största makten. Eftersom det är köparna som tävlar med varandra så är det köparna som bestämmer vad som blir det slutgiltiga priset för en vara. Säljaren kan bara hoppas att det finns flera väldigt intresserade köpare med stora plånböcker med i budgivningen. Även om köpare på den ”vanliga” marknaden har viss prissättningsmakt genom att de kan avstå från att köpa en viss vara anser jag att köparen vid auktion har större prissättningsmakt än köpare på den ”vanliga” marknaden.

Om grundtanken med auktionen är att göra en så stor vinst som möjligt, är det då intressant att fråga vem det är som organiserar auktionen? Spelar det någon roll om det är säljaren som gör det i egen regi eller om det är ett auktionshus som gör det åt en säljare? Rimligtvis spelar det inte någon roll eftersom försäljningspriset storlek inte är direkt avhängigt vem som anordnar auktionen. Det spelar inte heller någon roll att det idag har utvecklats ett handelsbruk som säger att i princip alla auktioner organiseras av en mellanman i form av ett auktionshus.

I den här uppsatsen kommer Göteborgs Auktionsverk (GA) illustrera hur stora auktionshus kan lägga upp sin verksamhet. Sättet att lägga upp sin verksamhet varierar dock från auktionshus till auktionshus. GA:s auktioner är öppna för allmänheten. Vem som helst som vill gå dit får göra det under förutsättning att de blir godkända som köpare efter en kreditundersökning. Men krävs det att försäljningen är offentlig för att det ska vara en auktion? Som tidigare nämnts är det bland annat prissättningen som är intressant när man ska definiera auktion. För att prissättningen ska fungera som det är tänkt måste försäljningen vända sig till fler än en person. Om det sedan endast är en person som lägger bud är ointressant. Det är intresset från auktionsförrättaren att erbjuda varan till fler än en person som inbördes tävlar om varan som är avgörande om det är en auktion eller inte. Om personerna är personligen inbjudna eller om det rör sig om en för allmänheten öppen auktion spelar ingen roll. Det viktiga är att försäljningen riktar sig till fler än en person och således inte att det är en offentlig tillställning.

Att definiera vad som är auktion är inte lätt. Definitionen blir väldigt vid och generell och inte heller tillräckligt specifik för att man ska kunna särskilja auktioner från andra försäljningsmetoder. Innan jag började definiera auktion ansåg jag till exempel att det offentliga anbudsförfarandet inte var auktion. Men eftersom definitionen av auktion är väldigt vid är det inte omöjligt att det offentliga anbudsförfarandet ändå går att se som auktion.

2.1.1 Auktion och offentligt anbudsförfarande

Anbudsförfarandet är en försäljningsmetod som framförallt statliga och kommunala myndigheter använder sig av. Ett flertal intressenter lägger sina bud på att få utföra ett visst uppdrag åt kommunen och det bästa budet vinner. Under ett offentligt anbudsförfarande bestämmer man i förväg ett sista datum för anbud att komma in. Efter det datumet går det inte att förbättra sitt bud. Som anbudsgivare vet man inte hur konkurrenternas bud ser ut. Buden är dolda, vilket gör det svårt att veta exakt vad som krävs för att vinna.

Tydligt är att det offentliga anbudsförfarandet uppfyller flera av kraven för att vara en auktion. Försäljningen syftar till att få så bra erbjudanden som möjligt och försäljningen riktar sig till fler än en intressent. Att budgivarna inte får komma in med bud efter ett förutbetämt datum eller klockslag är likt tillvägagångssättet som används av ett flertal nätauktionsiter. Att

buden är dolda är inte heller oförenligt med auktion. Vid en så kallad dold auktion, som kommer förklaras närmre i kapitel 2.2, är budgivarnas bud också dolda.

Alltså är det möjligt att även det offentliga anbudsförfarandet är auktion trots att det kanske inte direkt associeras till försäljningsmetoden auktion.

2.2 Varianter av auktion

Den typiska auktionen som vi känner till i Sverige är att ett antal budgivare lägger högre och högre bud, och den som till sist lägger ett bud som ingen annan vill gå över vinner. Men denna metod är inte den enda varianten av auktioner som finns.

Man brukar säga att det finns fyra huvudtyper av auktioner: den engelska, den holländska, den dolda och blyxtauktionen. Den engelska är den mest frekvent använda bland auktionshusen i Sverige. Den engelska auktionen går till så att köpare lägger sina bud i stigande ordning tills inget högre bud ges. Blyxtauktionen fungerar på samma sätt som den engelska men med den skillnaden att den pågår endast under en kort tidsperiod, oftast under endast ett par minuter. Den variant som skiljer sig mest från de andra är den holländska. Istället för att börja med ett lågt utropspris och sedan låta budgivarna buda över varandra börjar man med ett högt utropspris som sedan allt eftersom sänks av auktionsförrättaren till någon ropar in föremålet. På en dold auktion är skillnaden att buden är dolda för andra budgivare vilket gör att man inte successivt kan höja sitt bud allteftersom andra lägger högre bud.

Enligt ekonomisk teori ska de olika varianterna av auktionen ge samma utfall om förutsättningarna i övrigt är lika. Detta är dock inte fallet. I en artikel ur "Forskning & Framsteg" skriver Björn Fjärstad att "Vernon Smith har funnit att engelska auktioner och andraprisauktioner⁵ ger de högsta genomsnittliga försäljningspriserna, följt av förstaprisauktioner⁶ och sist holländska auktioner".⁷

Uppfinningsrikedomen på Internet har under de senaste åren varit stor när det gäller att hitta nya varianter av auktion. Siten www.bidplayer.com använder sig av den metod som lyckats att etablera sig bäst under senare år. För att vinna auktionen måste man ha lagt det lägsta *unika* budet. Ett unikt bud är ett bud som endast en person har lagt. Låt oss säga att fyra budgivare deltar i en budgivning: A,B,C och D. Budgivare A och B lägger båda ett bud på 10 kr, budgivare C lägger ett bud på 20 kr och budgivare D lägger ett bud på 30 kr. Både A och B har lagt de lägsta buden men eftersom två budgivare har lagt samma bud är buden inte unika. Budgivare C och D är båda ensamma om att ha lagt sina bud vilket gör buden unika men eftersom C:s bud är lägre så vinner C budgivningen. C får sedan köpa föremålet till priset av sitt bud, det vill säga 20 kr. Man får lägga hur många bud som helst men varje bud kostar 15 kr. Det är på kostnaden för att lägga bud som siten tjänar pengar eftersom föremålen säljs till underpris. Metoden liknar mer ett lotteri än en auktion varför jag är tveksam till om det är en auktion.

Det finns ingen bra definition på vad som är auktion. Därför blir det svårt att dra en gräns för vad som är auktion och för vad som inte är auktion. Jag anser att begreppet auktion rymmer

⁵ Slutet budgivning där den högsta budgivaren betalar det näst högsta bjudna priset.

⁶ Slutet budgivning där den högsta budgivaren betalar det pris som han eller hon har bjudit.

⁷ Fjärstad, B. *Forskning & Framsteg*, 8/02, s. 34

ett stort antal försäljningsmetoder. Rättsligt saknar det dock relevans om en försäljningsmetod klassas som auktion.

2.3 Så fungerar traditionell auktion och Internetauktion

2.3.1 Traditionell auktion

Med traditionell auktion menas den typ av auktion där man är fysiskt närvarande. Antingen är man fysiskt närvarande genom att personligen befinna sig i lokalen eller också genom att man skickar ett ombud.

Vid traditionell auktion lämnar man, typiskt sett, in varan man vill sälja till en auktionsfirma. GA delar in föremålen efter värde och exklusivitet samt efter vilken kategori av varor föremålet tillhör. Auktionsfirman värderar sedan föremålet och bestämmer vilken typ auktion som föremålet ska säljas på. Efter värderingen kommer auktionsfirman och säljaren överens om ett utropspris och ibland även ett limitum. Limitum är det av säljaren godkända försäljningspris. Kommer budgivningen inte upp i limitum kan föremålet återropas av auktionsfirman. Vid lyckad försäljning tar auktionsfirman ut provision för varje auktionspost. Hos GA ligger provisionen på 15 % av inropspriset.

För att få köpa på en auktion måste man anmäla sig hos GA som gör en kreditupplysning på personen och undersöker om personen ska godkännas som köpare. Om man blir godkänd får man den auktionsspade som krävs för att man ska få ropa in saker på auktionen. Spaden visas för auktionsförrättaren, av den som lagt det högsta budet, som registrerar köpet.

2.3.2 Internetauktion

Att lägga ut saker till försäljning på auktionssiter skiljer sig inte mycket från att sälja på traditionell auktion. Idag finns det en mängd olika siter som fungerar på olika sätt. En del siter säljer bara ett utrymme på en site där säljaren får möjlighet att sälja sitt föremål under auktionsliknande förhållanden. Andra siter säljer varor och tjänster från lokala butiker och en del siter erbjuder privatpersoners begagnade varor. Det varierar således kraftigt i uppläggen på de olika siterna och det leder till skillnader i de olika parternas rättställning gentemot varandra.

Innan man kan börja sälja eller köpa på en auktionssite som till exempel ebay måste man skaffa sig ett konto på auktionssiten. Detta sker genom registrering. För att sedan sälja föremål tar man ett fotografi på det man vill sälja och skriver en kort beskrivning om föremålet. Det finns vissa restriktioner på vad som är tillåtet att lägga ut till försäljning. Man får till exempel inte lägga upp saker som är olagliga att sälja som narkotika eller stöldgods. Den största skillnaden mot att köpa på traditionell auktion är att köpare och säljare på Internet inte behöver vara fysiskt närvarande under auktionen. Istället kan köpare och säljare använda sig av auktionssiternas programvara för att ställa in sitt maxbud respektive lägsta försäljningspris. Auktionssiten sköter sedan köparens budgivning automatiskt tills köparen antingen vunnit auktionen eller buden överstiger köparens maxbud. Kommer budgivningen inte upp i säljarens lägsta försäljningspris sker det ingen försäljning.

2.4 Hur sluts avtal på auktion?

Enligt avtalslagen⁸ (AvtL) sluts avtal genom att viljeförklaringarna anbud och accept möts. Ett anbud kan till exempel vara när någon säger att: ”Jag köper din cykel för 500 kronor.” Om ägaren till cykeln säger att han går med på det har köparen och säljaren ingått ett avtal.

Att använda AvtL:s anbud-accept-modell kan vara krångligt eftersom den inte är särskilt flexibel och det går inte alltid att särskilja vilken handling som utgör anbud respektive accept. Adlercreutz gör ett försök att använda AvtL:s modell på auktioner.⁹ Han inleder med att konstatera att det inte med säkerhet kan sägas vad som utgör anbud och accept vid auktioner, men att det med säkerhet kan konstateras att ett inrop är en bindande viljeförklaring. Det är dock osäkert hur utropet skall hanteras. Adlercreutz anser att utropet är ett utbud istället för ett anbud, det vill säga att det är en uppfordran att avge anbud.

Adlercreutz diskuterar också skillnaden mellan auktioner med fri provningsrätt och ovillkorliga försäljningar. Med fri provningsrätt menas att auktionsförrättaren fritt kan välja vem han vill sälja till. Säljaren måste alltså inte acceptera det högsta budet utan han kan acceptera ett lägre bud eller avstå från att acceptera ett bud. Ovillkorlig försäljning är det motsatta, säljaren måste sälja till den som har lagt det högsta budet.

På auktioner med förebehållet om fri provningsrätt är det givetvis så att buden måste anses vara anbud. Säljaren har då att antingen förkasta eller acceptera budet. Klubbslaget betyder således att anbudet har accepterats och att ett avtal kommit till stånd.

I tysk rätt finns ett stadgande som säger att om ett anbud överbjuds och det överbudet ropats ut av auktionsförrättaren så upphör det tidigare anbudet att gälla.¹⁰ Samma princip får anses finnas i Sverige med stöd i AvtL § 5 som säger att ett anbud är förfallet om det avslås. Eftersom det högsta budet antingen accepteras eller förkastas måste det tidigare budet ha ansetts förkastat när ett högre bud utropats av auktionsförrättaren. Rättsfallstöd för denna åsikt hittar man i SvJT 1936 rf s 33. En person, A, hade på en auktion med förbehåll om fri provningsrätt avgivit det högsta budet. Budet klubbades och A hade i förvissningen om att han köpt ett möblemanng avlägsnat sig från auktionslokalen. Auktionsförrättaren bjöd sedan enligt säljarens instruktioner ut möblemanget igen, fast denna gång i delar. De sammanlagda buden blev högre än A:s tidigare bud varför de sammanlagda buden accepterades. A krävde då auktionsförrättaren på skadestånd eftersom avtalet med honom inte fullgjorts. Tingsrätten ansåg att eftersom fri provningsrätt förelåg så var det korrekt att bjuda ut möblemanget igen under förutsättning att A blivit informerad om att hans bud blivit förkastat inom skälig tid efter det att budet lagts. Tingsrätten ansåg att så varit fallet. Hovrätten gav däremot klubbslaget avgörande betydelse. Hovrätten ansåg att klubbslaget betyder att auktionsförrättaren accepterar det högsta budet och att avtal ingås den sekunden. A fick således rätt och tilldelades ett skadestånd.

Vid ovillkorlig försäljning är klubbslaget endast en bekräftelse för att auktionen eller budgivningens är avslutad. Utropet måste då, för att passa in i anbud-accept-modellen, anses

⁸ Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område

⁹ Adlercreutz, A., ”Allmän Avtalsrätt I”, s. 91 ff

¹⁰ Adlercreutz, s. 92

var ett anbud. Som en konsekvens av att utropet är ett anbud blir att avtal kommer till stånd genom det högsta budet. Vid ovillkorlig försäljning har säljaren inte samma möjlighet att förkasta ett bud som om försäljningen skett med förbehåll om fri prövningsrätt.¹¹

Är det oklart vilken typ av auktion det är anser Adlercreutz att det rimligaste är att auktionen behandlas som om villkor om fri prövningsrätt intagits i auktionsvillkoren.¹² Således kan man dra slutsatsen att ovillkorlig försäljning endast blir aktuell i de fall där det uttryckligen förklaras att så är fallet. Adlercreutz har inte stöd för sitt resonemang angående fri prövningsrätt i rättskällorna utan återger bara vad han anser vara rimligt.

Förlorande bud

Under en budgivning är det oftast mer än en person som lägger bud. Det vanliga är att någon lägger ett bud som överbjuds av någon annan och så vidare. Hur ska de bud som inte vann auktionen behandlas?

I AvtL finns det inga regler som säger att auktionsförrättare har skyldigheter eller rättigheter gentemot budgivare som inte vann. Det finns inte heller regler som ger budgivaren några rättigheter eller skyldigheter. Vid muntliga auktioner är anbudet endast bindande under en kort tidsperiod.¹³ Stöd härför hittar man i AvtL 3 § 2 st som berör acceptfristen vid muntliga anbud.¹⁴ Adlercreutz anser att om auktionen fortsätter med nya bud ”torde in dubio acceptfristen ha utgått”.¹⁵

Om ett överbud ropas ut av auktionsförrättaren anses tidigare anbud upphöra.¹⁶ Eftersom en budgivare endast är bunden tills ett högre bud ropats ut kan säljaren inte falla tillbaka på och göra gällande ett överbudet anbud.

2.5 Sammanfattning

Det finns ingen juridisk definition av auktion. Alltså saknar det juridisk relevans var gränsen går för vad som är auktion och för vad som inte är auktion. I NE och Wikipedia finns språkliga definitioner av auktion. Definitionerna stämmer inte överrens med varandra. När jag undersökte begreppet auktion kom jag fram till del slutsatser. Dessa slutsatser följer nedan.

En auktion måste inte nödvändigtvis vara offentlig men måste rikta sig till fler än en person. Prissättningen sker genom olika former av budgivning. Det är ointressant om det är en säljare eller en auktionsförrättare som anordnar försäljningen. Personen som avger det vinnande budet skall köpa varan.

Grundtanken vid auktion är att få så bra betalt som möjligt för ett föremål. Eftersom grundtanken vid all försäljning är att få så bra betalt som möjligt är den tanken inget som gör auktionen unik. Mina slutsatser för vad som är auktion väldigt vida. Det gör att det finns många försäljningsmetoder som kan gå under begreppet auktion. Ett exempel är det offentliga

¹¹ Stycket bygger på Adlercreutz s. 92-93

¹² Adlercreutz, s. 92

¹³ Ibid

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid

¹⁶ Ibid, och BGB § 156.

anbudsförfarandet. Trots att det offentliga anbudsförfarandet många gånger inte förknippas med auktion så anser jag att det mycket väl kan vara det ändå.

Skillnaden mellan traditionell auktion och Internetauktion är främst att de tar plats i olika fora. Tillvägagångssättet är detsamma oberoende om man säljer en vara på auktion via Internet eller i ett fysiskt auktionsrum. Först måste man registrera sig som köpare eller säljare och sen ger säljaren ut föremålet för försäljning. Det finns en mängd olika varianter på auktion som kan skilja sig från varandra. Men eftersom ingen definition finns på begreppet är det omöjligt att bestämma vad som är auktion eller inte.

AvtL regler om hur avtal sluts är svåra att tillämpa på auktion. Säljaren kan antingen ha fri prövningsrätt vid auktioner eller också kan auktionen vara en ovillkorlig försäljning. Säljaren kan fritt acceptera eller förkasta bud vid försäljning med fri prövningsrätt. Den möjligheten finns inte vid en ovillkorlig försäljning.

Vid försäljning med förbehållet om fri prövningsrätt anses klubbslaget utgöra en accept och avtal kommer till stånd. Vid ovillkorlig försäljning ingås avtal redan när auktionsförrättaren ropar ut ett bud. Klubbslaget blir således ett konstaterande på att auktionen är avslutad.¹⁷

Auktionsförrättaren har inga rättigheter eller skyldigheter gentemot budgivare som inte vann på grund av att ett anbud anses förkastat när ett högre bud har lagts eller utropats. Även budgivarens rättigheter och skyldigheter gentemot auktionsförrättaren upphör när budgivarens anbud upphör att gälla.

¹⁷ Adlercruetz, s 92-93.

3 Avtal och rättskällor

3.1 Avtalsförhållanden vid auktion

Vid en auktion handlar det främst om två avtalsförhållanden; det mellan säljare och auktionsförrättaren respektive det mellan auktionsförrättaren och köparen. Utöver dessa två kan man säga att köparen och säljaren har ett rättsförhållande. Även om det inte är ett uttryckligt avtal så finns det vissa rättigheter och skyldigheter som köparen och säljaren har gentemot varandra. Förhållandet mellan köpare och säljare får en närmare genomgång i kapitel 4.4.

3.1.1 Typ av uppdragsavtal

Vill man sälja en vara på auktion brukar man ge ett auktionshus eller en auktionssite i uppdrag att sälja varan åt en. Förhållandet mellan säljaren och auktionsförrättaren blir då ett uppdragsförhållande. Om uppdraget går bra och alla inblandande parter blir nöjda så är det inte intressant vilken typ av uppdragsförhållande det var tal om. Däremot så blir det nödvändigt att ta reda på avtalstypen när någon part blir missnöjd och vill hävda sin rätt.

Det finns en mängd olika typer av uppdragsförhållanden och mellanmän. Man brukar tala om fullmäktige, prokurist, syssloman, kommissionär, mäklare, speditör, skeppsklarerare, handelsagent, etc.¹⁸ Gemensamt för mellanmän är att de för någon annans, huvudmannens, räkning ingår rättshandlingar.¹⁹ Sedan skiljer det sig åt hur man specifikt hanterar varje typ av mellanman. Det kan som sagt vara svårt att särskilja vilken typ av mellanman det rör sig om, speciellt om det inte i avtalet mellan huvudman och mellanman uttryckligen framgår vilken typ av förhållande det rör sig om.

I ”bilauktions-fallet” illustreras problematiken med att definiera typ av mellanman.²⁰²¹ I fallet fick Bilpoolen Syd AB i uppdrag av Robert Karlsson att sälja hans bil på auktion. Bilpoolen accepterade uppdraget. Robert krävde också att Bilpoolen inte skulle sälja bilen om budgivningen slutade under 80 000kr. Bilpoolen accepterade Roberts föreskrift. Bilen såldes sedan till Alexandria för 44 000 kr. När Robert fick reda på att Bilpoolen brutit mot hans föreskrift stämde Robert in Alexandria till tingsrätten. Robert krävde att han skulle få tillbaka bilen utan motprestation eftersom Alexandria inte varit i god tro när hon köpt bilen. Trots att Robert stämt in Alexandria och inte Bilpoolen var domstolen tvungen att undersöka vilken typ av avtal som Robert ingått med Bilpoolen. Vilket regelverk man ska använda sig av är avhängigt vilken typ av avtal som ingåtts.

Tingsrätten kom fram till att avtalet mellan Robert och Bilpoolen var en fullmakt.²² Hovrätten däremot kom fram till att Bilpoolen såsom kommissionär fått uppdraget att sälja bilen åt

¹⁸ Se Tiberg, H. & Dotevall, R. ”Mellanmansrätt” för utförlig diskussion kring olika mellanmän.

¹⁹ Se Tiberg, s. 25

²⁰ Identifikationsnummer T 1122-04. Se även NJA 1975 s. 152 och RH 1996:142.

²¹ Se kapitel 4.4 för ”Bilauktions-fallets” betydelse på förhållandet mellan köpare och säljare.

²² Läs mer om uppdragsfullmakt i Tiberg s. 54 och 57

Robert. Hovrätten menar att Bilpoolen enligt försäljningsavtalet åtagit sig att för Roberts räkning sälja bilen. Bilpoolen har sedan i eget namn bjudit ut bilen till försäljning utan att ange vem som har gett bolaget uppdraget. Vidare har det i avtalet angetts ett av Robert lägsta godkänt försäljningspris, vilket enligt hovrätten måste uppfattas så att Bilpoolen haft rätt att kalla tillbaka bilen i de fall budgivningen inte kom upp i försäljningspriset. Bilpoolen har också varit berättigad till provision baserat på försäljningspriset och Robert har haft ett intresse i att få så bra betalt som möjligt för bilen. Sammanvägt gav detta att hovrätten inte tyckte att det rörde sig om en fullmakt som tingsrätten kom fram till utan att det rörde sig om försäljning i kommission.²³

”Bilauktions-fallet” visar på att det inte alltid är tydligt vilken typ av uppdrag som en försäljning sker i. Tingsrätt och hovrätt bedömde situationen olika och använde som en konsekvens olika regelverk för att bedöma utfallet i tvisten. Det är också därför som det är viktigt att ta reda på vilken typ av avtal man har framför sig innan man börjar utreda vem som har vilket ansvar.

3.1.2 Avtalet mellan köpare och auktionsförrättare

Förhållandet mellan köparen och auktionsförrättaren är lite lättare att bestämma. Det kan röra sig om ett köpeavtal i de fall som auktionsförrättaren fått i uppdrag att sälja ett föremål. Det kan även röra sig om ett användaravtal mellan en köpare och en nätauktionssite.

3.1.3 Speciellt för Internetauktionen

Eftersom det finns så många olika typer av nätauktionssiter så är det inte alltid lika självklart hur avtalsförhållandena ser ut. På en site som www.ebay.se ingår man ett användaravtal med siten innan man kan börja köpa och sälja. Köpare och säljare ingår sedan själva i ett köpekontrakt. Ebay har ingen inblandning i själva försäljningen förutom att de erbjuder en plats för folk som vill sälja sina saker under auktionsformer. På siter som www.lauritz.com så är avtalsförhållandena lika de vid traditionell auktion. Lauritz fungerar på liknande sätt som GA gör med skillnaden att det endast är möjligt att lägga bud online. Säljaren lämnar in sitt föremål till Lauritz och ingår sedan ett avtal med Lauritz som bland annat reglerar Lauritz rätt till provision. Lauritz säljer sedan föremålet och agerar säljare gentemot köparen.

3.2 Rättskällor

För avtalens, det mellan auktionsförrättaren och säljaren/köparen, ingående är det givetvis AvtL bestämmelser som gäller som vi såg i kapitel 2. Ingås avtal i strid mot dessa regler kan det leda till total ogiltighet eller ogiltighet i vissa delar av avtalet.²⁴

Har avtalet ingåtts korrekt så blir, både i förhållandet mellan auktionsförrättaren och säljare samt det mellan auktionsförrättaren och köparen, avtalet den viktigaste rättskällan. Huvudregeln är att det är avtalen som reglerar parternas mellanhavanden och att avtalen skall kompletteras med andra rättskällor vid behov.

²³ Hovrätten hänvisar i sina domskäl till en annan dom, RH 1996:142, som tydliggör hur hovrätten kom fram till sin slutsats.

²⁴ AvtL 36 §

När det gäller köpeavtalet hänvisar detta ofta till köplagen²⁵(KöpL) med innebörden att det för avtalet gäller samma regler som man finner i KöpL. Man måste dock vara uppmärksam på vad som står i avtalet eftersom KöpL är dispositiv. KöpL gäller ifall avtalet inte stipulerar något annat. I vissa fall kan även tvingande lag i form av konsumentköplagen (KköpL) bli relevant. Hur och varför den kan bli intressant återkommer jag till senare. Det viktiga i det här sammanhanget är att påpeka att i de fall som KköpL blir tillämplig så gäller den före avtalet mellan auktionsförrättaren och köparen. Det går alltså inte att avtala bort KköpL.

Lagar är givetvis till stor hjälp för att fylla ut avtalet mellan auktionsförrättaren och köpare/säljare när det behövs men ibland behöver man vägledning i hur lagen skall tolkas. För att få vägledning kan undersöka hur domstolarna resonerat när de har behandlat lagen i tidigare fall eller också kan man vända sig till förarbeten. Givetvis kan även doktrin i vissa fall vara en viktig och givande rättsskälla men om man ska använda sig av doktrin måste man vara medveten om att doktrin är en starkt ifrågasatt rättsskälla.

Lagarna ser nästan lika ut för både den traditionella auktionen och Internetauktionen med undantag för att Distans- och hemförsäljningslag (2005:59) är tillämplig på Internetauktionen men inte på den traditionella auktionen. De lagar som blir aktuella för både den traditionella auktionen och Internetauktionen är; kommissionslagen²⁶(KommL), KöpL, KköpL och AvtL.

3.3 Sammanfattning

Att bestämma vilken form uppdraget mellan auktionsförrättaren och säljaren har är inte alltid lätt. Det absolut vanligaste är att auktionsfirmor säljer i kommission, det vill säga i eget namn för annans räkning. Avtalet sluts alltså mellan köpare och auktionsfirman. Avtalet mellan auktionsförrättaren och säljaren kompletteras i den utsträckning det behövs av KommL, praxis, förarbeten och doktrin. Det är AvtL:s regler som gäller när avtal ingås.

Även för förhållandet mellan auktionsförrättaren och köparen är det avtalet, köpeavtalet, som det viktigaste dokumentet. Detta kompletteras av KöpL, praxis, förarbeten och doktrin. I vissa situationer kan även tvingande lag i form av KköpL komma att bli tillämplig. Då är köpeavtalet underkastat reglerna i samma lag eftersom det inte går att avtala om sämre villkor för köparen än vad som står i KköpL. Speciellt för Internetauktionen är att Distans- och hemförsäljningslagens bestämmelser blir tillämpliga.

²⁵ Köplag (1990:931)

²⁶ Lag (1914:45) om kommission

4 Mellanmannens ansvar vid auktion

I det här kapitlet kommer jag att utreda mellanmannens ansvar vid auktion. Jag kommer att undersöka befintliga avtal i form av de avtal som GA använder sig av.²⁷ Jag kommer att titta på hur GA:s villkor ser ut och vilket ansvar GA ger sig själv. Vidare kommer eventuell dispositiv rätt att undersökas för att se om den ger något annat ansvar än GA:s villkor. I vissa situationer kommer även tvingande lagstiftning att bli aktuell. Den tvingande lagstiftningen kommer då att undersökas för att se om GA:s villkor stämmer överrens med eller strider mot tvingande lagstiftning. I de fall som Internetauktionen regleras på ett sätt som skiljer sig från den traditionella kommer detta att beskrivas och undersökas.

4.1 Rättigheter och skyldigheter mellan säljare och auktionsförrättare

GA börjar sina villkor med att klargöra att försäljningen sker i form av kommission om inget annat avtalats. Detta betyder att GA åtar sig att sälja det inlämnade godset i eget namn men för säljarens räkning. KommL kommer då att bli direkt tillämplig när kommissionsavtalet mellan säljare och auktionsfirman behöver kompletteras.

4.1.1 Kort om kommission och kommissionslagen

Generellt om kommission

Ett kommissionsförhållande består av två parter, kommittenten och kommissionären. Kommittent är benämningen på huvudmannen och kommissionär är benämningen på mellanmannen. Ett kommissionsuppdrag kan bestå i att kommissionären ska köpa in gods åt kommittenten eller sälja gods åt kommittenten. Det som gör kommission speciellt är att en kommissionär företar kommittentens rättshandling men i eget namn. Konsekvensen blir att det enbart är kommissionären som blir bunden i förhållande till tredje man och inte huvudmannen.²⁸ Översätter man det här till auktionssituationen betyder det att säljaren är kommittent och auktionsfirman är kommissionär. Personen som köper på auktion kallas tredje man men kommer nedan refereras till som köparen. Således finns det tre parter i kommissionsförhållandet; säljaren, auktionsfirman och köparen.

Kommissionslagen

Det är som tidigare nämnts KommL från 1914 som reglerar kommissionsförhållandet. Lagen är inriktad på kommissionärer som har en självständig ställning i förhållande till huvudmannen och är direkt tillämplig på kommissionsverksamhet som avser inköp och försäljning av lös egendom. Lagen anses också vara tillämplig i stor utsträckning på annat handlande i eget namn men för annans räkning, så kallad kommission i vid mening. Dessutom anses lagen ge uttryck för allmänna rättsgrundsatser på förmögenhetensrättens område vilket leder till att vissa bestämmelser i lagen är analogt tillämpliga på områden där lagen inte är direkt tillämplig.²⁹

²⁷ Göteborgs Auktionsverks säljvillkor hittas på: <http://www.goteborgsauktionsverk.se/>, under länken villkor.

²⁸ Tiberg, s. 87

²⁹ Marcus Johansson, Kommentar i Karnov angående Kommissionslagen

I KommL 1 § stadgas huvudregeln att lagen endast behöver efterföljas i de fall inget annat följer av avtal, handelsbruk eller sedvänja. I de bestämmelser som är tvingande står detta uttryckligen i de aktuella lagrummen.³⁰ Huvudregeln är dock att det råder full avtalsfrihet mellan parterna.

I KommL görs det skillnad mellan civilkommission och handelskommission. Auktionsfirmor är att räkna som köpmän och att sälja saker på auktion ligger inom området för deras rörelse. Alltså kommer reglerna kring handelskommission att vara tillämpliga.³¹

4.1.2 Auktionsförrättarens skyldigheter

Auktionsfirmans skyldigheter finner man i KommL 7 – 26 § §. Reglerna rörande förhållandet mellan säljare och auktionsförrättare syftar främst till att värna om säljaren och stadgar hur auktionsfirman skall agera för att tillvarata säljarens intresse. I KommL 7 § kommer auktionsfirmans lojalitetsplikt till uttryck. Auktionsfirman förpliktigas att följa säljarens föreskrifter, ge honom råd och upplysningar samt redovisa hur uppdraget förlöper. Enligt lagen ges auktionsförrättaren, i egenskap av handelskommissionär, möjligheten att hålla säljaren anonym. Köparen kan alltså inte alltid få reda på vem den egentliga säljaren är utan det är upp till säljaren att bestämma om han vill förbli anonym eller inte.

Förvaring och försäkring

Enligt KommL har auktionsförrättaren en vårdplikt.³² Vårdplikten innebär att auktionsförrättaren ansvarar för godset så att det inte skadas eller förstörs. I vårdplikten ligger även att auktionsförrättaren skall undersöka godset när säljaren lämnar in det i den omfattning som gott handelsskick föreskriver.³³ Vad gott handelsskick innebär kan variera från bransch till bransch eftersom det hänvisar till just vad som är brukligt inom en specifik bransch. Om auktionsförrättaren inte iakttar sin vårdplikt blir han skyldig att ersätta säljaren för den skada som auktionsförrättarens agerande lett till.³⁴ Vid skada på gods som är i auktionsförrättarens vård har auktionsförrättaren presumtionsansvar.³⁵ Med presumtionsansvar menas att auktionsförrättaren bevisbördan för att det inte var han som orsakade skadan på godset.

En auktionsförrättare har undersökningsplikt på gods som lämnas in till honom för försäljning.³⁶ Trots att bestämmelsen är hämtad ifrån gamla köplagens 51 § och 52 § angående köparens undersökningsplikt är bestämmelsen i KommL 11 § tillämplig på försäljningskommission.³⁷ Undersökningsplikten i KommL 11 § är dock inte lika omfattande som undersökningsplikten i den gamla köplagen var.³⁸ Enligt KommL 12 § har en auktionsförrättare en skyldighet att underrätta säljaren om de fel och brister han upptäcker vid undersökningen av det inlämnade godset eller om fel sedermera skulle uppstå. Auktionsförrättaren ska underrätta säljaren utan oskäligt uppehåll efter det att auktionsförrättaren märkt eller bort märka felet eller bristen. Underrättar auktionsförrättaren

³⁰ Lagrum som är tvingade: KommL 27, 41-42, 44-45, 50-52 § §.

³¹ Tiberg s. 94 och KommL 4 § 2 st.

³² KommL 10-12 § §

³³ KommL 11 §

³⁴ KommL 17 §

³⁵ Tiberg, s. 94.

³⁶ KommL 11 §

³⁷ Prop. 1914:47 s. 34 ff

³⁸ Ibid.

inte säljaren om felet eller bristen blir auktionsförrättaren skyldig att ersätta säljaren för den skada som uppkommer på grund av den sena underrättelsen.³⁹

Är det fråga om handelskommission så skall auktionsförrättaren även brandförsäkra godset om det inte anses vara opåkallat.⁴⁰ Jag har svårt att se när det skulle vara opåkallat att brandförsäkra det inlämnade godset.

GA:s säljvillkor stämmer i princip överens med KommL gällande förvaring och försäkring. I sina säljvillkor skriver GA dock att det ansvarar för att inlämnade föremål förvaras på ett betryggande sätt men att GA inte ansvarar för skador på ramar, tavelglas eller naturliga förändringar i levande material. När det gäller försäkring står det att GA försäkrar alla föremål det förvarar från mottagandet ”mot skada i samband med inbrott, brand eller vattenskada samt mot stöld eller bräckage till ett värde motsvarande utropspriset, om inte annat avtalats”. GA försäkrar alltså godset till ett värde som motsvarar utropspriset. Är utropspriset under marknadsvärdet på godset är således säljaren inte försäkrad för godsets fulla värde.

Skillnaden mellan KommL dispositiva regler och GA:s köpevillkor är att GA begränsar sin vårdplikt något genom att exkludera vissa specifika typer av skador. Vad gäller försäkring av inlämnade föremål så försäkrar GA inlämnade föremål mer än vad KommL föreskriver. Auktionsförrättaren behöver endast brandförsäkra inlämnade föremål enligt KommL men GA försäkrar även föremålet mot stöld och vattenskada med mera.

Säljarens föreskrifter

Enligt KommL 7 § skall auktionsförrättaren följa säljarens föreskrifter i den mån föreskrifter har avtalats. Den kanske viktigaste föreskriften som kan lämnas i auktionssammanhang är den om limitum. I auktionssammanhang betyder limitum att säljaren och auktionsfirman har kommit överens om ett lägsta försäljningspris. Ta exemplet att någon vill sälja sin cykel och lämnar in den till ett auktionshus. Samtidigt som säljaren lämnar in cykeln ger han föreskriften att cykeln inte får säljas för mindre än 1000 kr. Budgivning stannar på 600 kr. Eftersom säljaren har gett en föreskrift till auktionsförrättaren innehållande en nedre prisgräns på 1000 kr får inte auktionsförrättaren sälja cykeln för 600 kr. Säljer auktionsförrättaren ändå cykeln riskerar han att bli skadeståndsskyldig gentemot säljaren. Föreskrifterna kan inte enbart gälla limitum utan kan gälla vad som helst. Mer om konsekvensen av att auktionsförrättaren inte iakttar säljarens föreskrifter skriver jag i kapitel 4.1.3.

Det finns undantag till regeln om säljarens föreskrifter. Om auktionsförrättaren anser att omständigheterna kräver avvikelse från eventuella föreskrifter så får avvikelse ske om KommL 8 § iakttas. Enligt bestämmelsen måste auktionsförrättaren ”utan uppskov” underrätta säljaren och begära ytterligare instruktioner hur han ska agera. I de fall där ytterligare instruktioner inte kan inväntas från säljaren ska auktionsförrättaren agera på så sätt som omständigheterna kräver.

De situationer som skulle ge en auktionsförrättare rätt att avvika från föreskrifter, speciellt föreskrifter om limitum, är i realiteten få.⁴¹ Generellt sett är en auktionsförrättare varken berättigad eller skyldig att spekulera för säljarens räkning om inte samtycke uttryckligen har erhållits. En situation som skulle kunna föranleda auktionsförrättaren att avvika från förutbestämt limitum är om auktionshuset fått i uppdrag att sälja värdekänsliga föremål. Ett

³⁹ KommL 12 § och 17 §

⁴⁰ KommL 10 § 2 st.

⁴¹ SOU 2005:120 s. 69. Diskussionen gäller specifikt värdepappersmarknaden.

exempel på sådana värdekänsliga föremål kan vara aktier. Situationen kan vara att kommissionären har fått i uppdrag att köpa till ett visst pris men han vet att bolaget står inför en konkurs eller att ledningen i bolaget oförutsett avgått.⁴² I det fallet skulle det vara ok för en kommissionär att avvika från limitum.

En auktionsförrättares möjlighet att avvika från limitum torde således vara små. Det är sällan föremålen som säljs på auktion är lika värdekänsliga som värdepapper. Personligen kan jag inte komma på någon situation som skall ge en auktionsförrättare möjlighet att avvika från limitum utan att först kontakta säljaren inhämta dennes tillstånd.

GA:s köpevillkor behandlar säljarens rätt att lämna föreskrifter på ett annat sätt än KommL. I GA:s köpevillkor står det att det är tillåtet för säljaren att bevaka att försäljningen inte understiger ett visst belopp. GA tillåter en avgiftsfri bevakning om högst 80 % av utropspriset. Detta bevakningsuppdrag skall framgå av försäljningsuppdraget eller skriftligen vid ett senare tillfälle.

Uppnås inte bevakningspriset vid första auktionstillfället så har GA rätt att utbjuda föremålet till efterförsäljning. Efterförsäljningen sker enligt vissa, i GA:s köpevillkor, angivna förutsättningar. Villkoren anger att föremål som ej sålts vid det aktuella auktionstillfället läggs ut i Göteborgs Auktionsverks internetbutik för efterförsäljning, om inte annat avtalats. Alla föremål som säljs på efterförsäljning går att köpa för utropspriset plus en köpprovision på 20 % inklusive moms.⁴³

4.1.3 Auktionsförrättarens överträdelse

För att förstå auktionshusets ansvar måste man veta vad som händer om auktionsförrättaren inte iakttar sina skyldigheter. Vad händer till exempel om auktionsförrättaren inte iakttar limitum eller försummar vårdplikten? Vilket ansvar ger GA sig själv i sina villkor och hur ser dispositiv rätt ut om villkoren behöver kompletteras?

GA:s avtal

I GA:s säljvillkor finns inget skrivet om hur dess ansvar ser ut när de har förfarit felaktigt. Ansvaret följer därför av dispositiv rätt i KommL.

Kommissionslagen

För att en säljare ska kunna gör påföljder gällande mot en auktionsförrättare enligt KommL måste säljaren reklamera, det vill säga underrätta auktionsförrättaren om dennes överträdelse.⁴⁴ Bestämmelsen angående reklamation i KommL stadgar att säljaren utan oskäligt uppehåll måste meddela auktionsfirman om överträdelsen. Formuleringen av bestämmelsen får konsekvensen att reklamationsfristen ”utan oskäligt uppehåll” startar när säljaren får reda på försummelsen från auktionsfirman. Får säljaren reda på att auktionsfirman varit försumlig från någon annan än från auktionsfirman startar inte reklamationsfristen i KommL 20 §.⁴⁵ Underlåter säljaren att reklamera i tid förlorar han rätten att göra påföljd gällande.

⁴² Ibid

⁴³ www.goteborgsauktionsverk.se

⁴⁴ KommL 20 §.

⁴⁵ Kommentrar till KommL 20 § i Karnov.

I KommL 24 § stadgas undantag från säljarens reklamationskyldighet. Undantaget aktualiseras om auktionsfirman handlat oredligt mot säljaren eller om auktionsfirman varit grovt vårdslös och därigenom orsakat säljaren ”märklig skada”.

Reklamerar säljaren i enlighet med reglerna aktualiseras olika påföljder. Har auktionsförrättaren visat försumlighet vid fullgörandet av sitt uppdrag kan säljaren kräva ersättning för den skada försumligheten lett till.⁴⁶

Har auktionsfirman visat försumlighet när den ingick avtalet för säljarens räkning eller har auktionsfirman visat försumlighet under utförandet av sitt uppdrag har säljaren även möjlighet att avvisa avtalet mellan auktionsförrättaren och köparen.⁴⁷ Avvisningen kan ske under förutsättning att säljarens intresse har blivit väsentligt eftersatt eller auktionsfirman har handlat oredligt gentemot honom. Konsekvensen blir att prestationerna går tillbaka så att säljaren sätts i samma position som han var i innan avtalet slöts. Är det inte möjligt för prestationerna att gå åter eftersom auktionsfirman sålt varan till en godtroende tredje man skall auktionsfirman istället ersätta värdet av varan.⁴⁸

Har auktionsförrättaren genom försumlighet sålt gods för mindre än föreskrivet limitum ska säljaren få ersättning för mellanskillnaden av försäljningspriset och föreskrivet limitum.⁴⁹ En förutsättning för att säljaren ska kunna kräva mellanskillnaden av försäljningspriset och föreskrivet limitum är att säljaren inte avvisat avtalet mellan auktionsförrättaren och köparen.

Genomgången av auktionsförrättarens ansvar kan bli intetsägende om man inte belyser den med verkliga händelser i form av rättsfall. Vill man få fram och förstå auktionsförrättarens ansvar enligt de ovan nämnda reglerna måste man tillämpa reglerna på den specifika auktionssituationen. Det är lättare att förstå auktionsförrättarens ansvar genom att studera rättsfall och inte bara genom att försöka utröna det genom en analys av en lag från 1914.

Praxis

RH 1981:79 s. 327, ”tavel-fallet”, är ett fall från hovrätten som handlar om auktionsföretags ansvar mot dels säljaren och dels mot två inropare av samma föremål. Säljaren i det här fallet var ett dödsbo och auktionsföretaget var Stockholms Auktionsverk, nedan SA. Under auktionen klubbades en oljemålning två gånger. Först klubbades den till budgivaren A för 1400 kr men budgivaren B protesterade och sa att han hade avgivit ett högre bud innan klubban föll varför ansvarig auktionsförrättare återupptog budgivningen som sedermera vanns av B för 15500 kr. A klagade hos SA och fick ut tavlan för 1400 kr vilket var det belopp som tavlan ursprungligen klubbats för. Säljaren och B väckte då talan mot SA. Säljaren yrkade att SA skulle utge 15500 kr minus provision och övriga kostnader. B yrkade i första hand att SA skulle ge honom tavlan mot en ersättning på 15500 kr och i andra hand att SA skulle betala honom skadestånd för den skada som han lidit.

B:s talan

B menade att tavlan rätteligen var hans. Detta eftersom han avgav ett högre bud innan klubban föll. B påtalade detta för auktionsförrättaren och tog hjälp av ett vittne för att visa att han avgivit ett högre bud. Enligt B var tavlan hans eftersom auktionsförrättaren fattade det korrekta beslutet att återuppta budgivningen. Vidare hävdade B att den felaktiga försäljningen

⁴⁶ KommL 17 §.

⁴⁷ KommL 15 §.

⁴⁸ KommL 15 § 2 st.

⁴⁹ KommL 18 §

till A berodde på försummelse från den ansvariga personalen. A protesterade inte heller när han blev återkallad in till salen igen när budgivningen skulle fortsätta. Detta anser B ger att det första klubbslaget innebar en ogiltig försäljning orsakad av den ansvariga personalen och att han är den enda ägaren till tavlan. B ansåg vidare att när SA sedan vägrade att utge tavlan till honom, vägrade de också att fullgöra sitt åtagande mot honom. Därför skall SA i första hand ge honom tavlan mot en ersättning på 15500 kr och om inte det går betala skadestånd för den förlust som han lidit.

Det framgår inte direkt av domen men i domskälen ser man att tingsrätten tar sin utgångspunkt i att klubbslaget som förkunnade den första försäljningen är bindande för både köparen och auktionsförrättaren. Med den utgångspunkten resonerar tingsrätten sedan kring betydelsen av att A gick med på en fortsatt budgivning. Av vittnen framgår att A inte fått möjlighet till rådrum men att han muntligen har protesterat vid den fortsatta försäljningens slut samt att han protesterat skriftligen dagen efter. Därför anser tingsrätten att enbart det faktum att A har gått med på en vidare budgivning inte betyder att han fransäger sig rätten att erhålla tavlan mot 1400 kr. Dessutom har SA inte haft rätt att ensidigt häva det ingångna avtalet med A varför SA har förfarit helt korrekt när de lämnat ut tavlan till A. Tavlan har dock sålts två gånger men tingsrätten anser att B har varit medverkande till dubbelförsäljningen. Genom att protestera till auktionsförrättaren och förmå honom att ta upp tavlan till försäljning igen har B orsakat att tvesalu har kommit till stånd. Därefter konstaterar tingsrätten att auktionsförrättaren inte varit vårdslös när han sålt tavlan till A eftersom B inte varit tydlig nog i sin budgivning. Detta leder till att tingsrätten inte anser att B är den rättmätige ägaren till tavlan eller att auktionsförrättaren har varit vårdslös nog för att B ska ha styrkt sin skadeståndstalan. Hovrätten samtyckte med tingsrättens bedömning.

Säljarens talan

Säljaren anförde som grund för sina yrkanden att det under auktionen förekom ett misstag som SA rättade till och därigenom ogiltigförklarades den första försäljningen till A. Detta är enligt säljaren inte ovanligt och bland professionella säljare är det ett accepterat förfarande, handelsbruk. Således har det endast skett en försäljning av tavlan och auktionsförrättaren är skyldig att redovisa de 15500 kr som B ropade in tavlan för och inte endast 1400 kr som den första ogiltiga försäljningen betingade.

Säljaren gjorde i andra hand gällande att auktionsförrättaren gjort sig skyldig till kontraktsbrott. Säljaren hävdade att skadeståndsskyldigheten på grund av kontraktsbrott i första hand grundades på att det finns ett strikt ansvar för auktionsförrättaren att sälja till det högsta budet. Inget direkt stöd lämnades för den grunden förutom att det skulle röra sig om ett eventuellt handelsbruk.

SA bestred att det finns ett strikt ansvar att sälja till det högsta budet, men framhöll att det finns en regel som säger att auktionsförrättare ska sälja med tillbörlig aktsamhet. Ett strikt ansvar skulle innebära att man som budgivare kan vara hur slarvig som helst med att signalera sitt bud eftersom auktionsförrättaren skulle ha strikt ansvar för budgivarens agerande och vårdslöshet. Förmodligen insåg säljaren orimligheten i att auktionsförrättaren skulle ha ett sådant ansvar eftersom säljaren inför förhandlingen i hovrätt frånföll den grunden.

I tredje hand grundade säljaren sin skadeståndstalan på att SA varit vårdslöst som inte uppmärksammat B:s bud. Enligt säljaren är det handelsbruk att auktionen återupptas om en auktionsförrättare inte uppmärksammat ett högre bud.

SA invände att det inte är vårdslöst att inte uppmärksamma ett otydligt bud. SA ansåg att om en budgivare avger ett otydligt bud så är inte det SA:s ansvar. Således är det säljaren som får bära risken för att en budgivare signalerar sitt bud otydligt. Vidare hävdade SA att det inte finns handelsbruk av den art som säljaren hävdar utan att det var felaktigt att återuppta budgivningen. SA medger att det har begått ett fel som sedan lett till att tavlan sålts två gånger, men att det för säljaren endast är intressant att den första försäljningen var korrekt.

Både tingsrätt och hovrätt ogillade säljarens talan. Eftersom båda instanserna anser att det inte var vårdslöst av SA att inte uppmärksamma B:s bud så har ett giltigt köpeavtal kommit till stånd vid första klubbslaget. Det är också enligt det första köpeavtalet som auktionsförrättaren ska avge redovisning till säljaren för.

För att auktionsförrättaren ska anses vara ansvarig för att ha missat ett bud krävs det att han varit vårdslös. Hur vårdslös framgår inte i ”tavel-fallet” men man kan konstatera att auktionsförrättaren inte har ett strikt ansvar för att han missar ett bud. Detta kan man konstatera trots att frågan om strikt ansvar inte prövades i domstolen. Eftersom det krävs vårdslöshet på auktionsförrättarens sida för att han ska vara ansvarig kan det inte samtidigt föreligga ett strikt ansvar att uppfatta alla bud.

Eftersom auktionsförrättaren inte ansvarar för otydliga bud i andra fall än när han varit vårdslös får säljaren bära risken för budgivarens otydliga bud.

Även om auktionsförrättare är vårdslös vid första klubbslaget så har ändå ett giltigt avtal enligt avtalslagens regler ingåtts. Det spelar ingen roll att auktionsförrättaren försöker korrigera sitt misstag eftersom klubbslaget förkunnar ett fullbordat köpeavtal. Konsekvensen blir att det enda som återstår för säljaren, vars intresse blivit eftersatt, är att bli kompenserad med skadestånd.

Hur högsta domstolen (HD) hade dömt i det här fallet är svårt att veta. Men jag tycker att det är vissa saker som hovrätten glömt att diskutera. I domen förekommer det ingen diskussion om AvtL 39 § p.2. Bestämmelsen hanterar när och hur länge en avtalspart måste vara i god tro för att den företagna rättshandlingen ska vara giltig enligt AvtL. Den ordinarie tidpunkten för att komma i ond tro är den, när rättshandlingen blev medkontrahenten kunnig.⁵⁰ I ”tavel-fallet” är budgivare A i god tro vid den ordinarie tidpunkten. En senare tidpunkt för bedömningen kan dock bli relevant enligt AvtL 39 § p2. För att den senare tidpunkten ska bli aktuell måste den avtalspart som rättshandlingen riktats mot få kännedom om förhållandet innan rättshandlingen inverkat bestämmande på honom.⁵¹ I ”tavel-fallet” gick det endast en kort tidsperiod mellan det att auktionsförrättaren klubbade tavlan till budgivare A innan budgivare B började protestera. Budgivare A kan knappast under den korta tidsperioden låtit köpet ha inverkat bestämmande på honom. Eftersom A fick kännedom om att B lagt ett bud innan klubban föll och köpet inte hunnit inverka bestämmande på honom är det möjligt att den första försäljningen inte är giltig. Hade domstolen tagit hänsyn till AvtL 39 § p.2 är det möjligt att utfallet i ”tavel-fallet” blivit annorlunda.

⁵⁰ AvtL 39 § p.1

⁵¹ Re integra, ”medan saken är orörd”, brukar åberopas som kodord för denna situation. Se även NJA 1999 s.575 för djupare förståelse av AvtL 39 §.

4.1.4 Auktionsförrättarens rättigheter

Auktionsfirmor har inte bara skyldigheter gentemot säljaren utan också vissa rättigheter. På samma sätt som skyldigheterna är det kommissionsavtalet som man först ska titta i, sen fylla ut det med KommL 27 – 39 § §. Reglerna angående auktionsförrättarens rättigheter i KommL handlar mestadels om rätten till provision och säkring av ersättning från säljaren i form av panträtt i den inlämnade egendomen.

Provision

Auktionsförrättare har rätt till provision om det är fråga om handelskommission.⁵² Provision utgår oftast endast när avtalet är fullgjort gentemot tredje man.⁵³

I GA:s villkor står det att GA är berättigad till provision vilket är i linje med KommL. Provisionen utgår med ett belopp motsvarande 15 % av köpeskillingen.

Regressrätt

I GA:s villkor ger det sig självt en regressrätt mot säljaren i de fall som det skulle bli ansvariga för fel gentemot köparen. I villkoren står det att GA har regressrätt om köparen kräver ansvar för felaktigheter. Det står däremot inte vem felaktigheterna ska vara orsakade av. Jag förmodar dock att GA endast äger rätt att kräva säljaren i de fall felaktigheterna beror på säljaren. Om felaktigheten skulle bero på GA vore det konstigt om GA skulle ha rätt att kräva säljaren på ersättning. En sådan formulering skulle i det närmaste strida mot AvtL 36 §.

Rätt att häva

GA har, enligt sina villkor, rätt att häva köp om köparen inte betalar inom utsatt tid. GA får då efter eget val antingen häva köpet och sälja på nytt eller häva och återställa egendomen till säljaren. Om GA häver köpet kan de även debitera köparen på en avgift om 20 % av försäljningspriset eller om hela försäljningspriset. Säljaren har i det här fallet inget att säga till om. Betalar inte köparen är det GA som bestämmer vad som ska ske. Om GA återställer godset till säljaren får säljaren komma tillbaka med godset och hoppas att GA åtar sig att sälja godset igen, givetvis mot ytterligare en inskrivningsavgift. Det framgår inte av GA:s villkor om säljaren blir skyldig att betala provision på ett köp som auktionsförrättaren hävt. Jag förmodar dock att säljaren inte behöver betala provision på ett köp som inte fullbordats.

I KommL 46 § stadgas möjligheten för auktionsförrättaren att häva uppdrag. I bestämmelsen står det att det står auktionsförrättaren fritt att avsäga sig uppdrag så länge gällande uppsägningsfrister iakttas. Iakttar inte auktionsförrättaren gällande uppsägningsfrister kan han bli skadeståndsskyldig enligt KommL 51 §. Trots att uppdraget upphör har auktionsförrättaren kvar sina rättigheter enligt KommL 31-39 § §⁵⁴ gentemot säljaren.⁵⁵

GA skriver i sina villkor att det förbehåller sig rätten att ensidigt kunna avsäga sig försäljningsuppdrag. Om GA anser att tveksamhet råder om föremålets äkthet, äganderätten

⁵² KommL 27 §

⁵³ KommL 28 §

⁵⁴ KommL 31 – 39 §§ berör kommissionärens säkerhetsrätt i godset, kommissionärens stoppningsrätt och kommissionärens retentionsrätt.

⁵⁵ KommL 49 §.

eller om föremålet inte kommer att generera tillräckligt höga bud kan det välja att avsäga sig uppdraget.⁵⁶

4.2 Ansvar mellan auktionsförrättare och köpare

Tiberg och Dotevall skriver i sin bok "Mellanmansrätt" att förhållandet mellan auktionsförrättaren och köparen, det yttre förhållandet, är det mest intressanta när det gäller kommissionsproblematiken.⁵⁷ För köparen är det endast auktionsförrättaren som är av intresse eftersom det är auktionsförrättaren som sluter avtalet och det är auktionsförrättaren som ansvarar för att avtalet fullföljs. Under vissa förutsättningar kan dock även relationen mellan säljaren och köparen bli intressant. Detta kommer att förklaras närmre nedan i kapitel 4.4.

Det är i det yttre förhållandet som tvingande lag kan komma att bli intressant. Ibland kan en specifik part vara extra skyddsvärd. Det kan till exempel handla om personer som köper varor för huvudsakligen eget bruk av en näringsidkare. För att skydda extra skyddsvärda parter stiftas tvingande lagar som inte kan åsidosättas genom avtal. Den tvingande lagstiftning som kan bli aktuell i det här fallet är KköpL och Distans- och hemförsäljningslagen.

4.2.1 Distans- och hemförsäljningslagen

Distans- och hemförsäljningslagen bygger på ett EG-direktiv som syftar till att skydda konsument vid ingående av distansavtal. Lagen gäller bland annat avtal som sluts på Internet och är således inte tillämplig vid traditionella auktioner. I det ursprungliga direktivet var auktioner helt undantagna lagens tillämpningsområde.⁵⁸ Men i Distans- och Hemförsäljningslag (2005:59) omfattas avtal som sluts på auktioner om det inte är möjligt att delta i auktionen på annat sätt än genom medel för distanskommunikation.⁵⁹

Distans- och hemförsäljningslagen omfattar distansavtal som en näringsidkare sluter med en konsument.⁶⁰ Lagen är tvingande till konsumentens fördel.⁶¹ Det vill säga att avtalsvillkor som är sämre för konsumenten än vad Distans- och hemförsäljningslagen är inte gäller.

Vad blir konsekvensen av att elektroniska auktioner faller inom Distans- och hemförsäljningslagens tillämpningsområde?

Konsekvensen för en köpare på auktion blir att han får en rätt att frånträda avtalet inom 14 dagar efter det att ångerfristen börjat löpa.⁶² Ångerfristen börjar löpa den dag köparen tar emot varan eller tar väsentlig del av.⁶³

⁵⁶ www.goteborgsauktionsverk.se

⁵⁷ Tiberg, s. 88

⁵⁸ Se Ds 1999:45 s. 8

⁵⁹ Distans- och hemförsäljningslagen 2:1 p 4.

⁶⁰ Se Distans- och hemförsäljningslagen 1:2 för definitioner av begreppen: distansavtal, konsument och näringsidkare.

⁶¹ Distans- och hemförsäljningslagen 1:4.

⁶² Distans- och hemförsäljningslagen 2:9.

⁶³ Distans- och hemförsäljningslagen 2:10

4.2.2 Konsumentköplagen

KköpL är tillämplig på köp av lösa saker som en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet säljer till en konsument huvudsakligen för enskilt ändamål.⁶⁴

Förmedlingsrekvisitet i KköpL

KköpL kan bli tillämplig vid försäljning på auktion även om säljaren inte är en näringsidkare. Enligt KköpL 1 § 2 st räcker det att förmedlaren är näringsidkare, det vill säga auktionsförrättaren. För att det ska vara tal om förmedling måste förmedlaren aktivt ha bidragit till försäljningen och inte enbart fört köpare och säljare samman.⁶⁵ En auktionsförrättare bidrar aktivt på så sätt att han står för lokal, personal och all byråkrati medan till exempel en tidning som tar in annonser endast för ihop köpare med säljare. I förhållandet mellan GA och köparen så kommer KköpL att bli tillämplig i de fall köparen köper varan huvudsakligen för ändamål som faller utanför näringsverksamhet.⁶⁶ GA bidrar aktivt till försäljningen genom att bland annat stå för lokal och personal.

Vid Internet-auktioner är det svårare att avgöra om auktionssiten aktivt medverkat till försäljningen. I propositionen till KköpL⁶⁷ står inte hur man ska hantera situationen med Internet-auktioner eftersom Internet-auktioner inte fanns när lagen stiftades. Men eftersom det inte räcker att förmedlaren endast har fört samman köpare och säljare kan knappast helautomatiska siter såsom tradera anses omfattas av förmedlingsrekvisitetet i KköpL. Exakt hur mycket inblandning som krävs av förmedlaren är däremot svårt att veta.

Konsekvensen av att förmedlingsrekvisitetet i KköpL är uppfyllt är att köparen sätts i en bättre position när han, genom en förmedlare, köper av en privatperson än om han hade köpt varan direkt från en privatperson. Både säljaren och förmedlaren blir i en sådan här situation solidariskt ansvariga.⁶⁸ Det vill säga köparen kan välja om han vill stämma in säljaren eller förmedlaren. Säljaren kommer i en lite sämre position eftersom han nu blir ansvarig enligt KköpL istället för KöpL som han hade blivit om han hade sålt varan direkt till en köpare.

4.2.3 Förpliktelser i det yttre förhållandet

Bud och klubbslag

I köpevillkoren som GA ställer upp för köpare klargörs hur klubbslaget och buden skall tolkas. I villkoren står det att när auktionsförrättaren avger sitt klubbslag så sker en bindande försäljning i enlighet med köprättsliga regler. Buden skall avges med tydlig röst eller med tydligt tecken och det är auktionsförrättaren som skall avgöra om bud godtas eller om budgivningen skall återupptas beroende på osäkerhet angående sista bud. Vidare står det att lämnat bud eller inrop är bindande för budgivaren.

Även om GA:s villkor är tydliga så är de inte helt uttömmande. I villkoren står inget om vad som gäller om auktionsförrättaren till följd av sin egen vårdslöshet missar ett tydligt bud. Men som en konsekvens av att GA genom sina villkor har gett auktionsförrättaren stora befogenheter när det kommer till att avgöra om ett bud är godkänt eller inte och huruvida

⁶⁴ KköpL 1 §

⁶⁵ Prop. 1989/90:89 s.61.

⁶⁶ KköpL 1 §.

⁶⁷ Prop. 1989/90:89

⁶⁸ KköpL 1 § st. 2.

auktionen ska återupptas finns det inget utrymme för auktionsförrättaren att vara vårdslös. I och med att auktionsförrättaren genom GA:s villkor i princip är ofelbar så finns det nästan ingen möjlighet för honom att göra misstag.

I dispositiv rätt är det svårt att veta hur vårdslös auktionsförrättaren måste innan blir ansvarig för sitt misstag gentemot säljaren och köparen. ”Tavel-fallet”, som till viss del behandlade auktionsförrättarens ansvar vid otydliga bud, gav inte mycket vägledning var gränsen går. I det fallet hade auktionsförrättaren varit vårdslös när han missat ett bud men inte tillräckligt vårdslös för att behöva betala ut skadestånd till köparen och säljaren menade både tingsrätt och hovrätt.

Friskrivningar⁶⁹

En vara som säljs på auktion skall enligt lag anses såld i befintligt skick, KöpL 19 § 2 st. GA betonar också upprepade gånger i köpevillkoren att varorna som säljs på deras auktioner säljs i befintligt skick och att köparen ska kontrollera skick och att alla eventuella tillbehör finns med. När något säljs med förbehåll om befintligt skick innebär detta inte en total friskrivning. I KöpL 19 § finns en lagfäst tolkning av vad den svepande friskrivningen ”i befintligt skick” egentligen ger för ansvar för säljaren.

Innebörden i KöpL 19 § är att säljaren, trots förbehållet att varan är såld i befintligt skick, är ansvarig för felaktigheter i varan om säljaren innan köpet lämnat uppgifter angående varans egenskaper eller användning. Vidare blir säljaren ansvarig för fel när han underlåtit att upplysa köparen om ett väsentligt förhållande rörande varans egenskaper eller användning. Till sist ansvarar säljaren när varan är i väsentligt sämre skick än vad köparen med fog kunnat förvänta sig med hänsyn taget till varans pris och omständigheter i övrigt. Vid auktion är det utropspriset man tar hänsyn till och inte det slutgiltiga priset.⁷⁰ Vad själva försäljningspriset till slut landar på saknar i princip helt relevans.⁷¹

Om köpet omfattas av KköpL ser reglerna lite annorlunda ut. Enligt KköpL 17 § andra st. är en vara såld ”i befintligt skick” om den sålts på en auktion, där köpare har möjlighet att personligen närvara vid försäljningen. Är den det blir första st. i KköpL 17 § tillämpligt. Enligt KköpL skall en vara trots att den sålts ”i befintligt skick” anses vara felaktig om den är i sämre skick än vad köparen med fog kunnat förutsätta med hänsyn till pris och övriga omständigheter. Det räcker att varan är i sämre skick, inte i väsentligt sämre skick som KöpL stipulerar, än vad köparen med fog kunnat förutsätta. Vad skillnaden innebär i praktiken är inte intressant men man kan säga att det är en betydlig lägre tröskel som köparen måste över innan auktionsförrättaren är ansvarig för felaktigheter.

Vad blir innebörden av att en vara säljs i ”befintligt skick” på auktion? Är det någon skillnad om en vara säljs i ”befintligt skick” på auktion eller i en butik? Låt oss säga att en person köper en begagnad cykel på auktion. I auktionskatalogen står det inget annat om cykeln än att det är en begagnad cykel. I vilket skick kan köparen med fog förutsätta att cykel är i? Han kan inte förutsätta att den är felfri eftersom begagnade cyklar sällan är det. Men kan han förutsätta att den är rostfri, att den har fungerande bromsar eller att båda däcken sitter på? Var gränsen går för vad köparen ska kunna förutsätta är svårt att veta även om man tar hänsyn till utropspriset och övriga omständigheter. Däremot anser jag att en person som köper en cykel på auktion måste ha lägre förväntningar på cykeln än en person som köper samma cykel

⁶⁹ Detta avsnitt bygger på Torgny Håstad, ”Den nya köprätten”, s. 84 ff

⁷⁰ KöpL 19 § st. 2.

⁷¹ För noggrannare genomgång av KöpL 19 § hänvisas läsaren till Håstad s. 80 ff.

begagnat i en butik. När man köper något på auktion är det en chansning. Man kan ha tur med det man köper eller otur, det ligger i auktionens natur.

Förutom att göra generella friskrivningar kan man göra mer konkreta friskrivningar rörande specifika egenskaper hos varan. GA har utnyttjat denna möjlighet och till exempel friskrivit sig från att tidsfunktionen på ur ska fungera eller att storleken på ädelstenarna stämmer. Den typen av friskrivningar är i enlighet med både KköpL och KöpL.⁷²

Preskriptions- och reklamationsregler

Under rubriken ”Reklamation” tar GA upp köparens reklamationsansvar och hur lång preskriptionstiden är. Enligt villkoren måste köparen reklamera eventuella fel ”omedelbart efter det att köparen märkt eller bort märka felet”. Denna rätt att reklamera består i tio dagar. Efter tio dagar preskriberas alla fel enligt GA:s köpevillkor.

I dispositiv rätt finns motsvarande bestämmelse i KöpL 32-33 §. I KöpL 32 § 1 st. står det att köparen kan reklamera fel inom skälig tid efter det att han märkt eller bort märka felet. Köparen har på sig en period om maximalt två år efter köpet att göra fel gällande och reklamera om inte annat följer av avtal eller garanti.

Villkoren som GA har ställt upp angående reklamation skiljer sig en del från reglerna i KöpL. GA har ändrat uttrycket för hur lång tid köparen har på sig att reklamera efter det att han har upptäckt eller bort upptäckt felet från ”skälig tid” till ”omedelbart”. Dessutom har GA ändrat preskriptionstiden från två år till tio dagar.

Genom dessa ändringar har GA minskat sitt ansvar. Som köpare känns det förmodligen orimligt att endast ha tio dagar på sig att reklamera eventuella fel som kan uppstå. Trots att köparen kanske känner sig förfördelad så är preskriptionstidsändringen helt i sin ordning eftersom KöpL är dispositiv.

I 33§ KöpL får köparen rätt att, utan hinder av preskriptions- och reklamationsreglerna i 31 - 32§ § KöpL, göra fel gällande som beror på att säljaren handlat grovt vårdslöst eller i strid mot tro och heder. Denna bestämmelse har inte avtalats bort i GA:s villkor varför den borde vara tillämplig även på deras avtal med köpare.

Man kan fråga sig om en säljares grova vårdslöshet smittar av sig på auktionsförrättaren. Kan en köpare hävda att auktionsförrättaren ansvarar för säljarens agerande som om det vore auktionsförrättarens eget. Om köparen kan hävda att säljarens grova vårdslöshet smittar av sig får köparen rätt att göra fel gällande mot auktionsförrättaren enligt KöpL 33 § även om auktionsförrättaren inte varit grovt vårdslös.

GA har förkortat preskriptionsfristen från KöpL:s två år till tio dagar. Efter tio dagar ansvara GA endast i de fall som de handlat grovt vårdslöst eller i strid mot tro och heder. Jag anser att förkortningen från två år till tio dagar möjligtvis kan strida mot AvtL 36 §. Enligt AvtL 36 § ska ett avtalsvillkor jämkas eller lämnas helt utan avseende om villkoret är oskäligt. Bedömningen av vad som är oskäligt enligt AvtL 36 § är snäv. Därför är det svårt att uttala sig om förkortningen av preskriptionsfristen är oskäligt eller inte. En köpare på GA:s auktioner anser nog att preskriptionsfristen är oskäligt kort medan GA nog tycker att den är skälig eftersom det inte hade haft svårt att bedriva sin verksamhet med en längre preskriptionsfrist.

⁷² Se prop. 1989/90:89 s 101 angående konkreta friskrivningar enligt KköpL.

GA skriver i sina villkor att en köpare ska reklamera fel ”omedelbart” efter det att köparen upptäckt eller borde ha upptäckt felet. I KöpL 32 § 1 st skall en köpare reklamera inom ”skälig tid”. Vad innebär förändringen?

Ska man reklamera inom ”skälig tid” ska man enligt propositionen till KöpL reklamera inom någon till några dagar beroende på om köparen är konsument eller näringsidkare.⁷³ Hur lång tid man har på sig för att reklamera ”omedelbart” är svårare att veta. Rent semantiskt ger begreppet ”omedelbart” ett mindre tidsintervall att agera på än vad begreppet ”skälig tid” ger. Jag skulle tro att en köpare behöver reklamera samma eller dagen efter det att han upptäckt eller bort upptäcka felet för att köparen ska ha reklamerat ”omedelbart”. Det är också troligt att GA vill korta ner tiden för reklamation så mycket som möjligt.

I de fall som KköpL blir tillämplig blir GA:s köpevillkor av mindre betydelse. KköpL är tvingande vilket gör det omöjligt för GA att avtala bort den. Innehållet i KköpL preskriptions- och reklamationsregler är lika KöpL regler. I KköpL 23 § står det att köparen ska reklamera fel inom skälig tid efter det att han upptäckt fel eller bort upptäcka fel. Meddelande som lämnats inom två månader efter det att felet upptäcktes anses alltid ha lämnats inom skälig tid. Preskriptionstiden för att reklamera är tre år.

Skillnaden mellan GA:s auktionsvillkor och KköpL är stor. Istället för att behöva reklamera ”omedelbart” så har man som konsument minst två månader på sig att reklamera felet. Även preskriptionstiden är betydligt generösare i KköpL än i GA:s villkor. Enligt GA preskriberades alla fel efter tio dagar men i KköpL dröjer det hela tre år innan felen preskriberas.

Kommissionslagen

KommL 56 § ger uttryck för principen att köparen inte kan rikta krav mot säljaren utan måste hålla sig till auktionsförrättaren. För köparens vidkommande är det irrelevant hur det står till ekonomiskt med säljaren eller om säljaren har svårt att fullgöra sin prestation mot auktionsförrättaren. För köparen blir det endast intressant vad auktionsförrättaren gör och inte gör. Undantaget i KommL 56 a § stadgar att konsumenter har en viss rätt att rikta anspråk mot säljaren enligt KköpL 46 §. Konsument som köpt en vara som visar sig felaktig kan rikta anspråk på ett tidigare led under villkoret att det tidigare ledet är en näringsidkare. Ytterligare en förutsättning är att auktionsförrättaren måste vara på obestånd. Konsumenten skall i första hand rikta anspråk mot auktionsförrättaren eftersom rätten att kräva tidigare led är subsidiär.⁷⁴

Huvudregeln är som sagt att köparen endast kan rikta anspråk mot auktionsfirman. På samma sätt skall köparen betrakta auktionsfirman som den enda som är berättigad att kräva fullgörande.⁷⁵ Det finns dock undantag som säger att säljaren i vissa fall kan träda in med direkta krav mot köparen.⁷⁶ För att säljaren skall få den möjligheten att ställa krav mot köparen krävs att avtalet mellan auktionsförrättaren och köparen inte fullgörs eller att auktionsfirman är oredlig eller hamnat på obestånd.⁷⁷

⁷³ Håstad s. 98

⁷⁴ Tiberg s. 102

⁷⁵ Tiberg s. 103 och KommL 60 §.

⁷⁶ KommL 57 – 59 § §.

⁷⁷ Tiberg s. 103

Säljaren kan inte göra anspråk gällande mot auktionsfirman grundade på köparens bristande fullgörelse med undantag för när auktionsfirman garanterar köparens fullgörelse, det vill säga står del credere, eller när auktionsfirman vid handelskommission inte uppger vem köparen är.⁷⁸

4.4 Förhållandet mellan säljaren och köparen

Utöver det yttre och det inre förhållandet är det även intressant att titta på förhållandet mellan säljaren och köparen. Detta förhållande blir sällan aktuellt på grund av kommissionsförhållandets struktur. KommL ger säljaren en möjlighet att under vissa förhållanden träda in i auktionsförrättarens ställning. När det handlar om handelskommission får säljaren denna rätt närhelst avtalet mellan auktionsförrättaren och köparen inte fullgörs, auktionsförrättaren är oredlig eller om auktionsförrättaren är på obestånd.⁷⁹ Säljaren tar då över de rättigheter och skyldigheter som avtalet innebär. Säljaren har även en möjlighet att rikta anspråk mot köparen i enlighet med KommL 54 §.

KommL 54 §

Har auktionsförrättaren väsentligt eftersatt säljarens intresse måste köparen i vara god tro angående detta för att köpet ska bli giltigt.⁸⁰ Om inte köparen varit i god tro angående auktionsförrättarens felaktiga agerande kan säljaren kräva tillbaka den sålda varan av köparen enligt KommL 54 §.

”Bilauktions-fallet” som hänvisades till i kapitel 3.1.1 angående olika uppdragstyper, visar på en situation där förhållandet mellan köpare och säljare blir aktuellt med stöd av KommL 54 §. I det fallet gav Robert Karlsson Bilpoolen Syd AB i uppdrag att sälja hans bil i kommission på Bilpoolens bilauktion. Samtidigt som Robert gav Bilpoolen i uppdrag att sälja bilen gav han även en föreskrift om att bilen inte skulle säljas för mindre än 80 000 kr. Bilens utropspris var 20 000 kr och i auktionskatalogen stod det att det lägsta godkända försäljningspriset på bilen var 80 000 kr. Bilpoolen sålde sedan bilen till Alexandria för 44 000 kr, alltså i strid med Roberts föreskrift.

Robert kunde nu välja mellan att stämma in Bilpoolen och göra påföljd gällande enligt KommL eller stämma in Alexandria enligt KommL 54 §. Robert valde att rikta sitt anspråk mot Alexandria och hävdade att han hade bättre rätt till bilen än vad hon hade. Som stöd anger Robert KommL 54 § och hävdar att Alexandria insåg eller åtminstone borde ha insett att Bilpoolen eftersatte Roberts intresse när bilen klubbades för 44 000 kr. Som bevisning presenterade Robert en värdering av bilen som visade på att bilens marknadsvärde låg på minst 80 000 kr. Robert hävdade att den stora skillnaden i försäljningspris och marknadsvärde gjorde att Alexandria inte kunde vara i god tro vid köpet. Alexandria hävdade att hon köpt bilen i god tro och att hon inte kunde vitsorda bilens värde på 80 000 kr. Hon sa också att varken hon eller hennes man, som också närvarade på auktionen, är särskilt duktiga på bilar varför de inte visste om de gjort en bra affär.

KommL 54 § stadgar att en köpare kan bli ägare till det han köpt på auktion i fall han inte insåg eller bort auktionsförrättarens åsidosättande av säljarens intresse. Således krävs det att

⁷⁸ ibid

⁷⁹ Tiberg s. 103

⁸⁰ KommL 54 §

Bilpoolen på något sätt har åsidosatt Roberts intresse samt att Alexandria insett eller bort insett detta för att Robert skall ha framgång i sin talan mot Alexandria.

Hovrätten börjar med att konstatera att det inte råder någon tvekan om att Bilpoolen väsentligt eftersatt Roberts intresse när det sålde bilen för ett försäljningspris som understeg det limitum som Robert föreskrivit. Hovrätten konstaterar att det inte är utrett i målet om Alexandria har insett Bilpoolens agerat felaktigt gentemot Robert. Frågan som återstår blir om Alexandria *bort* inse det.

Bilen inropades till 55 procent av det pris som enligt auktionskatalogen skall tolkas som det av säljaren lägsta godkända försäljningspriset. Vidare har bilen sålts för ett pris som understiger det marknadsvärde som Roberts bevisning visar att bilen har. Hovrätten hävdar att detta tillsammans med att bilens utropspris på 20 000 kronor borde ha lett till att Alexandria insåg att Bilpoolen kraftigt åsidosatte Roberts intresse. Därför anser hovrätten att Alexandria inte har köpt bilen i god tro enligt KommL 54 § och skall således lämna tillbaka bilen till Robert utan lösen.

4.5 Sammanfattning

I kommission talar man om det inre och yttre förhållandet. Avtalet i det inre förhållandet kallas kommissionsavtalet och avtalet i det yttre är ett köpeavtal. Auktionsförrättaren har både skyldigheter och rättigheter i enlighet med de båda avtalen. I dispositiv rätt finner man dessa rättigheter och skyldigheter i KommL och KöpL och i tvingande lagstiftning finner man dem i KköpL och distans- och hemförsäljningslagen.

Den mest grundläggande skyldigheten för en auktionsförrättare är att iaktta säljarens intressen och följa säljarens föreskrifter. För att en säljare ska kunna göra anspråk gällande mot auktionsförrättaren måste han följa reglerna om reklamation i KommL. Gör han inte det förlorar han rätten att göra påföljder gällande.

Iakttar inte auktionsförrättaren bestämmelserna gentemot säljaren har säljaren rätt att häva avtalet och kräva skadestånd av auktionsförrättaren. Säljaren kan även kräva tillbaka sitt föremål från köparen om köparen inte varit i god tro gällande auktionsförrättarens felaktiga agerande gentemot säljaren.

Den rättighet som är viktigast för auktionsfirmorna är att de har rätt till provision för sitt arbete.

GA inskränker genom avtalsvillkor sina skyldigheter i förhållande till dispositiv rätt i förhållande till säljaren och i förhållande till köparen.

I det inre förhållandet rör det sig främst om en inskränkning i den vårdplikt som en kommissionär har. GA skriver i sina villkor att det inte ansvarar för vissa typer av skador på de inlämnade föremålen.

I det yttre förhållandet inskränker GA sitt ansvar främst genom att förkorta reklamations- och preskriptionsfrister. Dessa inskränkningar gäller inte när KköpL är tillämpliga.

Vid auktioner på nätet kan även Distans- och hemförsäljningslagen bli tillämplig under förutsättning att köparen är konsument och auktionsförrättaren är näringsidkare. Dessutom får det inte finnas någon annat sätt att sluta avtalet på än med hjälp av medel för distanskommunikation. Distans- och hemförsäljningslagen ger konsumenten en 14 dagars ångerrätt.

5 Egna reflektioner

Efter att ha utrett hur auktionsföretagets ansvar ser ut kan man fråga sig om ansvaret är alltför strängt eller alltför milt. I den här delen av uppsatsen kommer jag att reflektera över hur ansvaret som auktionsförrättaren har borde se ut och över hur ansvaret i förhållandet mellan säljare och köpare borde se ut.

5.1 "Bilauktions-fallet"

I fallet med Bilpoolen och BMW:n drabbades köparen hårt på grund av godtroskravet i 54 § KommL.⁸¹ Säljaren valde att kräva tillbaka bilen av köparen istället för att kräva skadestånd av Bilpoolen. Bilpoolen kom på sätt och vis undan påföljder trots att det var Bilpoolens agerande som ledde till att köparens intressen eftersattes. Enligt gällande regelverk har lagstiftaren valt att lägga mycket ansvar på köparen. Det kan diskuteras om det verkligen är korrekt och rimligt att köparen ska bära det ansvaret i auktionssituationen.

5.1.1 Rättens resonemang

Domstolen ansåg i "bilauktions-fallet" att köparen borde ha insett att säljaren ville ha mer betalt för bilen än vad bilen klubbades för och därför får köparen bära risken för auktionsförrättarens felaktiga agerande. I förlängningen kan den uppfattningen leda till att man som köpare inte kan anta att auktionsförrättaren agerar i säljarens intresse. Köparen måste bli kritisk till allt som auktionsförrättaren gör och fråga sig om säljaren skulle acceptera auktionsförrättarens agerande i varje situation. Varken tingsrätt eller hovrätt beskriver i sina domskäl hur de har resonerat när de kom fram till att lägga denna risk på köparen. Hovrätten skriver att auktionsförrättaren väsentligt har eftersatt säljarens intresse och att den gjort en bedömning enligt KommL 54 § om köparen var i god tro eller inte. Den samlade bedömningen blev att köparen inte har insett men att hon borde ha insett att auktionsförrättaren väsentligt eftersatte säljarens intresse. De resonerar ingenting kring det faktum att det rör sig om en auktion och att det eventuellt skulle kunna leda till en snävare tolkning av KommL 54 §.

I "bilauktions-fallet" framkommer det inte tydligt vilken faktor som hovrätten anser väga tyngst i sitt domslut. Tydligt är dock att den anser att man som köpare på auktion måste ha klart för sig innan man köper ett föremål på auktion vad marknadsvärdet på föremålet är. Dessutom måste man som köpare göra en bedömning av hur stora fynd man får göra. Missar köparen i den bedömningen riskerar han att säljaren kräver tillbaka föremålet. I auktionskatalogen stod i och för sig vilket det av säljaren lägsta godkända försäljningspriset var men Alexandria hävdar att hon inte tittat i auktionskatalogen varför hon inte uppmärksammat att det skulle finnas ett limitum. Jag anser inte att det förhållandevis låga utropspriset utgör ett stöd för att Alexandria borde ha insett att Bilpoolen eftersatt Roberts intresse. Som köpare är det inte särskilt lätt att veta hur auktionsförrättaren resonerat när han valt ett utropspris. Det låga utropspriset ingick kanske i en strategi att locka med så många köpare som möjligt på ett tidigt stadium i auktionen i förhoppningen att budgivarna ska trigga

⁸¹ Identifikationsnummer T 1122-04

varandra till ett högre pris än om utropspriset hade satts högre. Hovrätten har således misslyckats i att övertyga mig om att de har dömt korrekt i det här fallet.

5.1.2 Hur borde det se ut?

Frågan är då hur borde det se ut? Det finns vissa grundläggande antaganden som jag anser att man som köpare på auktion borde kunna göra. Jag anser att man som köpare måste kunna ta för givet att auktionsförrättaren agerar korrekt och enligt det regelverk som finns. Jag anser även att köpare på auktion ska kunna ta för givet att auktionsförrättaren har behörighet att sälja varan och att auktionsförrättaren tillvaratar säljarens intressen. Som köpare ska man inte behöva ta reda på vem det är som säljer, i handelskommission kan detta till och med vara omöjligt eftersom auktionsförrättaren inte alltid får avslöja säljarens identitet. Skulle man inte kunna ta detta för givet finns risken att folk väljer att inte gå på auktion eftersom det är förenat med ett för stort risktagande. Jag anser att köparen skall kunna ta för givet att auktionsförrättaren agerar i enlighet med de lagar som reglerar hans skyldigheter vid auktion. Köparen skall inte heller behöva oroa sig över om auktionsförrättaren iakttar säljarens föreskrifter eller inte.

En konsekvens av ovan förda resonemang är att tröskeln för att komma upp i ond tro enligt KommL 54 § blir högre. I fallet med Bilpoolen och BMW:n till exempel, så skulle köparen inte behöva bry sig om det fanns ett limitum bestämt på bilen. Att många auktionsförrättare skriver i sina auktionskataloger eller börjar auktionen med att berätta att det finns ett visst limitum spelar inte någon roll anser jag. Köparen lägger de bud som han anser godset vara värt och om sedan auktionsförrättaren accepterar anbudet så är det oväsentligt om köparen blivit informerad innan auktionen börjar att det fanns ett visst limitum, eftersom köparen kan anta att auktionsförrättaren iakttar säljarens intressen. Gör inte auktionsförrättaren det ska inte köparen behöva riskera att bli av med sitt köpta föremål enbart för att han borde ha förstått att auktionsförrättaren inte iakttog säljarens intresse.

Vad blir konsekvensen av att köparen inte ska behöva oroa sig över att det som han köpt på auktion inte kan krävas tillbaka av säljaren? Blir konsekvensen att mer ansvar flyttas över på auktionsförrättaren? Nej, det tycker inte jag. Auktionsförrättaren har redan ett ansvar enligt KommL att iaktta säljarens intresse varför auktionsförrättarens ansvar inte kommer att ändras. Säljaren kommer däremot att förlora sin möjlighet att rikta krav mot köparen i enlighet med KommL 54 §. Men eftersom säljaren även har möjlighet att rikta sitt krav mot auktionsförrättaren anser jag att säljaren ändå har ett tillräckligt skydd mot auktionsförrättarens felaktiga agerande. Jag anser att den egentliga konsekvensen av att säljarens rätt enligt KommL 54 § tas bort blir att man som köpare kan gå på auktion och vara lugn och trygg i förvisningen om att säljaren inte kommer att kräva tillbaka det man köpt på auktionen. Jag tror inte heller att min syn på problemet kommer att leda till att auktionshusen och auktionerna kommer att minska nämnvärt. Auktionen har en stark förankring i samhället och det skulle krävas betydligt mer ändring i regelverket som styr auktioner än de förändringar jag föreslår.

5.1.3 "Uppdrag granskning"

I "Uppdrag granskning" som sändes den 14:e november 2006 i SVT intervjuades både Alexandria och hennes advokat. Advokaten säger att sensmoralen i hela den här historien är

att det är tillåtet att göra klipp på auktion, men inte hur stora klipp som helst. Var gränsen går är det ingen som vet. I programmet får man också veta att den bevisning som Robert lagt fram angående bilens värde inte är överensstämmande med verkligheten. Bilens värde uppskattas av experter att ha uppgått till ca 40 000 kr vid auktionsillfället. Men dessa uppgifter missade Alexandria att lägga fram i tingsrätten, möjligtvis på grund av att hon inte anlitat något ombud till rättegången i tingsrätt. När hon sedan anlidade en advokat till hovrätten var det för sent att lägga fram ny bevisning.

Frågan man kan ställa sig då är om utgången hade blivit annorlunda ifall Alexandria i tingsrätt hade visat på att bilens marknadsvärde inte alls uppgick till 80 000 kr utan faktiskt till ett belopp som understeg det hon köpte den för vid auktionen. Det är möjligt att så hade varit fallet men inte säkert. Eftersom hovrättens domskäl pekar på att det var flera faktorer som tillsammans gjorde att Alexandria borde ha insett att Bilpoolen väsentligt eftersatte Roberts intresse är det svårt att veta hur den hade dömt i fall en av dessa faktorer hade fallit bort. Rimligtvis borde det ha påverkat bedömningen eftersom Alexandria knappast borde inse att Bilpoolen väsentligt eftersätter Roberts intresse i fall hon köpt bilen till ett pris som ligger över marknadsvärde. Det fanns dock en auktionskatalog som informerade om lägsta försäljningspris och man kan tycka att man som köpare borde ta del av den katalogen. Tar köparen del av auktionskatalogen borde han också inse att säljarens intresse eftersätts i de fall bilen klubbas för mindre än det priset. Även om Alexandria hade lagt fram alternativ bevisning angående bilens marknadsvärde är det inte säkert att hon hade fått rätt eftersom domstolen även ansåg att auktionskatalogens existens var av stor vikt.

Domslutet i ”bilauktions-fallet” leder till en del frågor. För det första kan man fråga sig om det inte ligger i auktionens natur att man ska kunna göra klipp, fynda. En annan fråga man kan ställa sig är var gränsen för den onda tron går och hur man fastställer den. I det här fallet betalade Alexandria ungefär hälften av marknadsvärde. Hade det varit okej om hon betalt 65 % av bilens marknadsvärde? Eller går gränsen vid 75 % av marknadsvärdet? Eller vid 100 % eftersom limitum oftast sätts vid marknadsvärdet och att sälja under limitum är att åsidosätta kommittentens intresse. Hovrätten svarar inte på denna fråga. Hovrätten har inte heller varit tydlig nog i sitt domslut för att man ska kunna dra någon slutsats i hur stora fynd man får göra på auktion.

5.1.4 Säljarens synvinkel

Om köparen i högre utsträckning skulle anses vara i god tro för köp vid auktion är det säljaren som får betala med att ta en större risk. I ”bilauktions-fallet” skulle Robert bära risken för att Bilpoolen skulle försvinna med pengarna. Frågan man måste ställa sig är om det är mer ändamålsenligt att Robert står den risken än att Alexandria gör det? Jag anser att eftersom säljaren står i ett närmare förhållande till auktionsförrättaren än köparen borde mer ansvar ligga på säljaren. Säljaren har möjlighet att välja vem han ska anlita för att sälja sin vara. Därför ligger det på honom att ansvara för vem han anlitar.

Dessutom har en säljare dubbla möjligheter att få sitt intresse iakttaget. Så som KommL ser ut nu kan en säljare välja mellan att rikta sitt anspråk mot auktionsförrättaren eller mot köparen. Säljaren kan efter att ha förlorat mot köparen, rikta sitt anspråk mot auktionsförrättaren för ytterligare en chans att få rätt. En köpare på auktion har inte samma möjlighet. Jag anser därför att risken för auktionsförrättarens eventuellt felaktiga beteende borde ligga mer på säljaren än vad det gör idag. Genom att sänka bedömningen för vad som är god tro i KommL

54 § eller helt ta bort KommL 54 § får säljaren ta en större risk och köparen en mindre risk för auktionsförrättarens åsidosättande av säljarens intresse.

5.2 Tydliga bud

I ”tavel-fallet” var en av frågorna hur vårdslös auktionsförrättaren måste vara innan han blir ansvarig gentemot köpare och säljare för att ha missat ett bud. Domstolen valde i ”tavel-fallet” att inte ge auktionsförrättaren något ansvar för att ha missat köparens bud. Köparen B fick ta konsekvensen av att han inte signalerat sitt bud tillräckligt tydligt. B hävdade att han hade viftat med sin penna klart och tydligt innan klubban föll. Auktionsförrättaren hävdade att han inte sett någon avlägga ett högre bud än 1400 kr. Auktionsförrättaren erkänner att det var fel att återuppta budgivningen men att det inte berodde på vårdslöshet från deras sida utan att det berodde på B:s agerande. Domstolen ansåg att B varit mer vårdslös när han inte signalerat sitt bud tillräckligt tydligt än vad auktionsförrättaren varit som inte uppfattat budet. Det är budgivarens ansvar att hans bud är tillräckligt tydligt.

Rättsfallet bygger på att auktionsförrättaren inte borde ha upptäckt köparens bud. Men den intressanta frågan är, var gränsen går på hur tydlig budgivaren måste vara. Vad skulle hända om en budgivare avgav ett tillräckligt tydligt bud för att inte vara vårdslös men som auktionsförrättaren inte uppfattar? I en sådan situation skulle skadestånd från auktionsförrättaren till budgivaren bli aktuellt. Skadeståndets storlek skulle bli svårt att räkna ut eftersom det inte går att veta hur stor skadan skulle bli. Även om auktionsförrättaren skulle ha uppfattat budgivarens bud är det inte säkert att budgivaren skulle ha vunnit den fortsatta budgivningen.

Att budgivaren får ta större ansvar för hur tydligt han signalerar sina bud tycker jag är rimligt. Det är endast budgivaren som kan styra hur tydliga buden han avger är.

En intressant fråga är vad som hade hänt om någon annan än B hade vunnit den andra budgivningen? Låt oss säga att en tredje budgivare, C, hade vunnit den andra budgivningen. Hade auktionsförrättaren blivit skadeståndsskyldig till C? Domstolen ansåg i ”tavel-fallet” att auktionsförrättaren inte varit vårdslös när han missta ett bud och inte heller när han valde att återuppta budgivningen eftersom B dels lämnat ett otydligt bud och dels varit en drivande kraft i att auktionen skulle återupptas. B blev således inte berättigad skadestånd. Eftersom auktionsförrättaren inte varit vårdslös nog för att B ska bli berättigad skadestånd borde auktionsförrättaren inte ha varit vårdslös nog för att någon annan ska bli berättigad skadestånd.

I ”tavel-fallet” och i liknande situationer anser jag att det är auktionsförrättaren som ansvarar för att auktionen går rätt till eftersom det är auktionsförrättaren som i sista hand beslutar om auktionen skall återupptas eller inte. Därför tycker jag att C borde vara berättigad till skadestånd från auktionsfirman i det hypotetiska fallet och B borde vara berättigad till skadestånd i det verkliga fallet.

5.3 Distans- och hemförsäljningslagens betydelse för Internetauktioner

Enligt distans- och hemförsäljningslagen har en köpare som sluter avtal via medel för distanskommunikation en 14 dagars ångerrätt. Väljer en köpare på auktion att ångra sitt köp

enligt distans- och hemförsäljningslagen kan det innebära problem för auktionsförrättaren och säljaren. Till skillnad från ett företag som säljer sina varor för fast pris så kan inte säljaren vid auktion garanteras att hans föremål kommer att generera lika mycket pengar vid en andra försäljning som vid den första. Ångerrätten för köparen gäller under 14 dagar vilket är en lång tidsperiod. En säljare kan mycket väl hinna anpassa sig och vänja sig vid tanken att han ska få betalt för sitt föremål. Väljer en köpare att utnyttja sin rätt att ångra köpet kan det få stora konsekvenser för en säljare som vant sig vid tanken att han fått sålt sitt föremål.

Köparen anser nog att det är nödvändigt att det finns en ångerrätt. Köper man ett föremål över Internet har man inte innan köpet haft samma chans att testa och undersöka föremålet som man har när man handlar i butik. Om det inte hade funnits en ångerrätt för köpare hade nog många tyckt att det hade varit för riskabelt att köpa över Internet.

Jag är av den åsikten att det är nödvändigt att det finns en ångerrätt för personer som sluter avtal över till exempel Internet. Utan ångerrätten tror jag att näthandeln inte hade lyckats etablera sig och bli så stor som den är idag. Folk vill inte köpa saker på chans utan att ha en möjlighet att ångra sig.

Det finns en intressant fråga angående tillämpningen av distans- och hemförsäljningslagen. För att ett avtal som slutits på auktion skall omfattas av distans- och hemförsäljningslagen får det inte funnits möjlighet att delta i auktionen på annat sätt än genom medel för distanskommunikation.⁸² Det innebär att auktioner där det är möjligt att delta genom att vara närvarande i auktionslokalen inte omfattas av distans- och hemförsäljningslagen. Vad gäller då angående lagens tillämpning när alla deltagare i auktionen närvarar genom distanskommunikation men det i och för sig är praktiskt möjligt, men kanske mycket opraktiskt, att delta på annat sätt. Denna fråga besvaras inte i propositionen till distans- och hemförsäljningslagen. Går man efter ordalydelsen så är det givet att avtalet som sluts till följd av den auktionen inte omfattas av distans- och hemförsäljningslagen. En auktionsförrättare kan således åsidosätta lagen genom att organisera en Internet-auktion med möjlighet att delta i auktionen genom att närvara i praktiskt oåtkomliga lokaler.

Jag anser att ett företag som i realiteten endast använder sig av distanskommunikation i sin försäljningsverksamhet ska omfattas av distans- och hemförsäljningslagen även om företaget erbjuder ett endast teoretiskt möjligt alternativ.

⁸² Distans- och hemförsäljningslagen 2:1 p. 4.

6 Källförteckning

6.1 Litteraturförteckning

Adlercreutz, A. (2000) *Avtalsrätt I*. (11. uppl.). Lund: Studentlitteratur
Tiberg, H. & Dotevall R. (1997). *Mellanmansrätt*. (9. uppl.). Stockholm: Norstedts.
Håstad, T. (1998). *Den nya köprätten*. (4. uppl.). Uppsala: Iustus.

6.2 Tidskrifter

Fjæstad, B. *Forskning & Framsteg*, 8/02

6.3 Lagar

Lag (1914:45) om kommission
Köplag (1990:931)
Konsumentköplag (1990:932)
Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
Distans och hemförsäljningslag (2005:59)

6.4 Webbssidor

<http://www.auktionsverket.se>
<http://www.bidplayer.com>
<http://www.ebay.se>
<http://www.goteborgsauktionsverk.se>
<http://www.konsumentverket.se>
<http://www.lauritz.com>
<http://www.ne.se>
<http://www.qxl.se>
<http://www.thomsonfakta.se/juridik/>
<http://www.tradera.se>
<http://www.wikipedia.com>

6.5 Praxis

NJA 1942 s. 395
NJA 1975 s. 152
RH 1981:79
RH 1996:142
SvJT 1936 rf s 33
T 1122-04

6.6 Övrigt

Ds 1999:45

Prop. 1914:47

Prop. 1988/89:76

Prop. 1989/90:89

Prop. 2004/05:13

SOU 2005:120